

גמרא סדורה

מסכת

סנהדרין

פרק ג' - "זה בורר"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות
עם רש"י

יצא לאור על ידי עמותת
"וכל בניך לימודי ה"

ניתן להיות מנויים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר באתר גמרא סדורה
או במייל vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמינ!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "זכר בנייך לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

מסכת סנהדרין פרק ג' - "זֶה בּוֹרֵר"

1. כג, א

רש"י

מתני'

זה בורר לו אחד. משמע זה בורר לו ב"ד אחד שהן ג' וזה אחד הרי ששה ושניהם בוררין להם עוד אחד הרי ט' והיינו דקא מתמה מאי זה בורר כו' הא בתלתא סגי:

גמ'

הכי קאמר כשזה בורר לו ב"ד אחד וזה בורר לו ב"ד אחד. וכל אחד פוסל אותו ב"ד שבירר חבריו ואינו רוצה לדון לפניו: שניהן בוררין להם אחד. כלומר אין יכולין לכופף זה את זה אלא בוררין ב"ד שיתרצו בו שניהם: ואפי' לזה מצוי מעכב. בתמיה: והאמר ר"א. לקמן בסוף פירקין (דף לא:):

לא שנו. אחד אמר נידון כאן ואחד אמר נלך לבית הוועד: כופין אותו והולך לבית הוועד: [אלא דקאמר מלוה נלך לבית הוועד]. דעבד לזה לאיש מלוה: כדאמר ר' יוחנן. לקמן בשמעתין:

בערכאות שבסוריא. שלא היו בקיאים בדין תורה הלכך אפי' לזה מצוי מעכב:

בי דינא דרב הונא ורב חסדא. דתרווייהו בחד מקום: ועוד מאי זה בורר. דמשמע דהכי דינא:

כג, א

מתניתין

דיני ממונות בשלשה.

זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד,

ושניהן בוררין להן עוד אחד.

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

שני דינין בוררין להן עוד אחד.

זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אימתי בזמן שמביא עליהן ראייה שהן קרובין או פסולין,

אבל אם היו נשרין או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן.

זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה,

דברי רבי מאיר,

וחכמים אומרים:

אימתי בזמן שמביא עליהן ראייה שהן קרובין או פסולין,

אבל אם היו נשרין אינו יכול לפוסלן.

גמרא

מאי "זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד", בתלתא סגי!

הכי קאמר:

כשזה בורר לו בית דין אחד, וזה בורר לו בית דין אחד, שניהן בוררין להן עוד אחד.

אפילו לזה מצוי מעכב!?

והאמר רבי אלעזר: לא שנו אלא מלוה, אבל לזה כופין אותו ודן בעירו!

כדאמר רבי יוחנן:

בערכאות שבסוריא שנו,

הכא נמי בערכאות שבסוריא שנו.

אבל מומחין לא.

רב פפא אמר:

אפילו תימא מומחין,

כגון בי דינא דרב הונא ודרב חסדא,

דקאמר ליה, מי קא משרחנא לך?

תנן:

"וחכמים אומרים שני דינין בוררין להן עוד אחד".

ואי סלקא דעתך כדקאמרין,

בית דין, בתי דפסלי להו, אלו ובררו להו בי דינא אחריני?

ועוד:

מאי "זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד"?

אלא הכי קאמר:

כשזה בורר לו דיין אחד,

וזה בורר לו דיין אחד,

שניהן בוררין להן עוד אחד.

מאי שנא דעבדי הכי?

כ"י

יצא דין אמת לאמיתו. דצייתי
בעלי דינין דסבר החייב הרי אני
בעצמי ביררתי האחד ואם היה
יכול להפך בזכותי היה מהפך
והדיינין בעצמן נוחה דעתן
להפך בזכות שניהן מפני
ששניהם ביררום:

אמרי במערבא משמיה דרבי זירא:
מתוך שזה בורר לו דין אחד וזה בורר לו דין אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד,
יצא הדין לאמיתו.

2. כג, א

כ"י

א"כ יודעין מי חותם עמהן.
שמה יחתמו עמהם עד אחד
פסול ומבטל עדות כולם ונמצאו
אלו בושים:
ורבנן אית להו דרב יהודה.
הלכך דעת הדיינין בעינן שיבררו
מי ישב עמהם אדם הגון:
ואין נכנסין לסעודה כו'. שגנאי
הוא לתלמידי חכמים לישב
אצל עם הארץ בסעודה:

"חכמים אומרים:

[שני דינין בוררין להן עוד אחד].

נימא בדרב יהודה אמר רב קמיפלגי?

דאמר רב יהודה אמר רב:

אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן יודעים מי חותם עמהן.

רבי מאיר - לית ליה דרב יהודה אמר רב,

ורבנן - אית להו דרב יהודה אמר רב.

לא,

דכולי עלמא אית להו דרב יהודה אמר רב,

ודעת הדיינין כולי עלמא לא פליגי דבעינן,

כי פליגי, דעת בעלי דינין.

רבי מאיר סבר: דעת בעלי דינין נמי בעינן,

ורבנן סברי: דעת הדיינין בעינן, בעלי דינין לא בעינן.

גופא:

"אמר רב יהודה אמר רב:

אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן יודעים מי חותם עמהן".

תניא נמי הכי:

"כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין:

לא היו חותמין על השטר אלא אם כן יודעין מי חותם עמהן.

ולא היו יושבין בדיו אלא אם כן היו יודעין מי יושב עמהן.

ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מסב עמהן".

3. כג, א - כד, א

רָש"י

זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה. יכול לומר לו לא אדון לפניו. (ע"כ):
 הכי קאמר אבל אם היו כשרין. שאינם קרובין ולא פסולין אף ע"פ שהן יושבי קרנות נעשו כמומחין:
 עד שיקבל עליו בפני ב"ד מומחה. אלמא במומחין מודה ר"מ:
 והא עדים כמומחין דמו. אם אינם קרובים או פסולים: דקבלו עליו בתרי. בתחלת דבריהם קבלוהו עליהם בשנים: נאמן עלי וכו'. בדיינין קמייירי מדקתני ג' רועי בקר:

"זה פוסל דיינו [של זה וזה פוסל דיינו של זה, דברי רבי מאיר]."

כל כמיניה דפסיל דייני?!

אמר רבי יוחנן:
 בערפאות שבסוריא שנו.

אבל מומחים לא?
 הא מדקתני סיפא:
"וחכמים אומרים:

אימתי בזמן שמביא ראיה שהו קרובין או פסולין.
 אבל אם היו כשרין או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן",
 מכיל דרבי מאיר מומחין נמי קאמר!

הכי קאמר:
 אבל אם היו כשרין נעשו כמומחין מפי בית דין, ואינו יכול לפוסלן.

תא שמע:
"אמרו לו לרבי מאיר:
 לא כל הימנו שפוסל דין שמומחה לרבים".

אימא:
 לא כל הימנו שפוסל דין שהמחהו רבים עליהם.

תניא נמי הכי:
"לעולם פוסל והולך, עד שיקבל עליו בית דין שמומחה לרבים, דברי רבי מאיר."

והא עדים כמומחין דמי,
 ואמר רבי מאיר: "זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה!"

הא איתמר עליה:
 אמר ריש לקיש:
 פה קדוש יאמר דבר זה?!

תני "עדו",

עדו למאי?
 אילימא לממון - רחמנא פסליה!
 אי לשבועה - הימוני מהימון כבי תרי.

לעולם לממון,
 לא, צריכא דקבליה עליה כבי תרי

מאי קא משמע לן?
 דמצי הדר ביה?!

תנינא!
"אמר לו: נאמן עלי אבא, או נאמן עלי אביד', נאמניו עלי שלשה רועי בקר", רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו. וְחַכְמִים אומרים: אינו יכול לחזור בו."

נגב,

ואמר רב דימי בריה דרב נחמן בריה דרב יוסף: כגון דקבליה עליה בחד.

צ"קא.

דאי תנא 'אבא' ו'אביד' -

בהא קאמרי רבנן דלא מצי הדר ביה,

משום דאבא ואביד חזו לעלמא,

אבל חד כבי תרי, דלעלמא לא חזי,

אימא מודו ליה לרבי מאיר.

ואי אשמעינן בהא,

בהא קאמר רבי מאיר,

אבל בההיא אימא: מודו להו לרבנן.

צ"קא.

הא מדקתני רישא "דיינו", וסיפא: "לדין",

אלמא דוקא קתני.

אמר רבי אלעזר:

בבא הוא ואחר לפוסלן.

כל כמיניה?!

נוגע בעדותו הוא!

אמר רב אחא בריה דרב איקא:

כגון שקרא עליו ערער.

ערער דמאי?

אילימא ערער דגזלנותא - כל כמיניה? נוגע בעדותו הוא!

אלא:

ערער דפגם משפחה,

רבי מאיר סבר: הני אמשפחה קמסהדי, ואיהו ממילא קפסיל,

ורבנן סברי: סוף סוף נוגע בעדותו הוא.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן:

מחלוקת בשתי כיתי עדים,

דרבי מאיר סבר: צריך לברר,

ורבנן סברי: אינו צריך לברר,

אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן.

אמרו לפניו רב אמי ורב אסי:

אין שם אלא כת אחת מהו?

אין שם אלא כת אחת?

והאמרת: אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן!

אלא נמצאת כת שניה קרובין או פסולין מהו?

אמר להן:

כבר העידו עדים הראשונים.

איכא דאמרי:

אמר רב אשי:

כבר העידו עדים הראשונים.

גימא בפלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל קמיפלגי!

רס"י

ואמר רב דימי. הא דקתני נאמן עלי אבא כגון דקבליה עליה בחד דיין ויש שנים כשרין עמו ואפילו הכי כיון דפסול מדאורייתא מצי הדר ביה הכא נמי כיון דחד לממון לא מתכשר מצי הדר ביה:

אלמא דווקא קתני. מדשני במילתיה דבדיינין נקט לשון יחיד ובעדים נקט לשון רבים וליתא לדריש לקיש והדרא קושיין לדוכתא והא עדים כמזמין דמו:

א"ר אלעזר. סיפא גבי עדים בבא הוא ואחר לפוסלן דהוו להו תרי דמסהדי אפסולה ומהימני ודיינין בערכאות שבסוריא כדאוקימנא ולא פסול ממש קאמר אלא בעינא בי דינא מעליא:

נוגע בעדותו הוא. האי בעל דין דמשום דלא ליסהוד עליה קאתי למיפסליה:

שקרא עליו ערער. בעל דין אומר לפנינו על מה הוא פוסלו ויש אחר עמו:

ערער. שמץ של פסול:

דגזלנותא. מעיד עליו הוא ואחר שגזלן הוא:

נוגע בעדותו הוא. משום דלא נסהיד עליה קאמר:

דפגם משפחה. עבד הוא ממשפחת עבד שלא נשתחרר בא ופסול הוא ומשפחתו:

אמשפחה קמסהדי. ולא משום האי לחודיה מסהדי הלכך סהדותא אחרינא הוא ולא כנוגע בעדות דמי:

מחלוקת בשתי כיתי עדים. שאמר בעל דין בפנינו יש לי שתי כיתי עדים בדבר זה הביא כת ראשונה ועמד הלוח ואחר ואמר פסולין הן דהשתא לאו כנוגע בעדות הוא שהרי אמר מלוח שיש לו כת אחרת ואם ביקש ולא מצא יפסיד דקסבר ר"מ צריך בעל דין לברר ולהעמיד על האמת כל דבריו שטוען בבית דין והני מיפסלי אף לעדיות אחרות ואם ביקש ומצא כת אחרת כשירה אף עיי"פ שראשונה נפסלה הרי בירר דבריו שאמר להביאם והביא והוא לא דק דסבור שכשרים היו:

ורבנן סברי אין צריך לברר. ויכול לומר אין לי עוד ונמצא זה נוגע בעדותו הוא ולא מיפסלי אפי' בעדות זו:

נמצאת כת שניה קרובין או פסולין. עיי' עדים גמורים מהו ל' מאיר מי אמרין השתא ודאי נוגע בעדות הוא דאין לחבירו כת אחרת כשרה או דילמא מעיקרא מיתה כי אסהיד בעל דין ואחר עמו אקמאי למיפסלינהו לאו נוגע בעדות הוא דאכתי לא אשתכח כת שנייה פסולין הכי גרסינן לה כמו שפירשתי ולא נהירא חדא דאין זה בירור דברים ל' מאיר הואיל וכת האחת נפסלין ועדיין נוגע בעדות הוא ועוד דאי נמי הוי בירור דברים בהכי נוגע בעדות הוא דאם לא ימצא כת אחרת כשרה אלא כת פסולה נמצא מפסיד בפסול של ראשונים דאי לא נפסלו ראשונים היה מוציא ממון על פיהם ודבריו נבררין עיי' שניה ואעיי"פ שפסולין ועכשו הוא מפסיד הלכך אומר אני דגרסינן הכי והוא עיקר דר"מ סבר א"צ לברר וזה שאמר להביא שתי כיתי עדים והביאם והאחת נפסלת אין בכך כלום שא"צ לברר דבריו ודיו בכת אחת הכשרין ואלו נפסלין לעדות אחרת עיי"פ בעל דין ואחר דאינו נוגע בעדות ורבנן סברי צריך לברר ונמצא זה נוגע בעדות ולא מפסיד נמצאת כת שניה קרובין או פסולין ל' מאיר מהו נהי דא"צ לברר מ"מ עכשו אין כאן עדות וה"ל נוגע בעדות למפרע או דילמא כי אסהיד מיהא לאו נוגע בעדות הוה דאכתי לא מצאו כת שנייה פסולה:

כבר העידו הראשונים. (כת ראשונה) כשנמצאת כת שניה פסולה כבר נתקבלה בכשרות עדותן של אלו המעידים על הפסול ועדיין לא היה נוגע בעדות ומאחר שנתקבלה בהכשר נאמנן לפסול את הראשונים. ל"א כבר העידו העדים הראשונים כת ראשונה שהעידו בעדותן של בעלי דינין ומהימני דכיון דשניה פסולה תו לא מפסלי קמאי דה"ל נוגע בעדות ולשון ראשון נראה מדנקט בהאי לישנא כבר העידו:

רפ"י

הבא לידון בשטר ובחזקה. מחזיק בקרקע ואמר לו חבירו מה לך בכאן וא"ל אתה מכרתיה לי ואכלתיה שני חזקה ועדיין שטר מכירה בידי נידון בשטר על כרחו צריך להביא השטר ויברר דבריו ואם לא מצא שטר יפסיד דלא מהניא ליה חזקה ואע"ג דחזקה במקום שטר קיימא כדאמרי רבנן עד תלת שנין מזדהר איניש בשטרי טפי לא מזדהר האי כיון דאמר ישנו בידי צריך לברר:

נידון בחזקה. משמע על כרחו יביא עדי חזקה ושטר לא מהני להכי פריך בחזקה ולא בשטר והא שטר עיקר ראייה הוא וכיון דיש לו שטר אין בחזקה אפי' משום בירור דברים דבמקום שטר לא הוזכרה חזקה דהיא גופא לא אתיא אלא מכח השטר דאמר על ידי השטר החזקתי בו ואבד ממני לאחר ג' שנים: **אף בחזקה.** באיזה מהן שירצה ואם יש לו עדי חזקה א"צ לברר דבריו על השטר והיינו דאמר ר' מאיר כרבי ורבנן כר' שמעון: אפי' תימא רבנן כרבי סבירא להו דעד כאן לא קאמר רבי התם צריך לברר אלא משום דחזקה לאו עיקר ראייה הוא דמכח השטר הוא דאתיא דאי הוה טעין ברישא החזקתי בה מעצמי שלא אמר לי אדם דבר מעולם אין זו חזקה וכי אמר לו אתה מכרתיה לי דהיינו בשטר ואבדתיו לאחר ג' שנים הויא חזקה הלכך האי הואיל ואמר ישנו בידי צריך לברר אבל אמר יש לי ב' כיתי עדי והביא אחת כיון דהני לאו מכח הני אתו א"צ לברר דבריו ולחזור אחר כת שניה וללישנא בתרא ה"ק אפי' תימא תרווייהו אליבא דרבי פליגי ור"מ אמר לך אנא דאמר אפי' לרבי ומשום דהלכה כרבי מחבריו מהדרין לאוקומא לפלוגתיהו אליביה:

בעדים פסולים ודיינין כשרין. בעל דין פוסל הדיינין והעדים ונמצאו דבריו אמת על העדים ומשום הכי מהימנין ליה אפי' לגבי דיינין:

סיפא. שנמצאו דבריו אמת על הדיינין שפסולין הם ומשום הכי מהימנין להו אעדים אליבא דר"מ ורבנן לית להו מיגו:

איכא בי דינא אחרינא. ואינו נוגע בעדות:

רבין סבר. אמרינן מיגו בעלמא כדקיימא הכא טעמא משום מיגו הוא ואי לאו הכי הוא לא הוה פסיל רבי מאיר ולרב דימי לא אמרי' מיגו בעלמא:

דתניא:

"הבא לידון בשטר ובחזקה - נידון בשטר,

דברי רבי.

ורבן שמעון בן גמליאל אומר:

נידון בחזקה.

והוינן בה

בחזקה ולא בשטר, אלא אימא אף בחזקה.

וקיימא לן דבצריך לברר פליגי,

לא,

אליבא דרבן שמעון בן גמליאל כולי עלמא לא פליגי,

כי פליגי אליבא דרבי,

דרבי מאיר כרבי,

ורבנן אמרי לה - עד כאן לא קאמר רבי התם אלא בחזקה, דמכח שטרא קאתי,

אבל הכא דהני עדים לאו מכח עדים אחרנין קאתו,

אפילו רבי מודה דאין צריך לברר.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן:

כדא, רישא אפדעים פסולין ודיינין כשרין,

מיגו דפסלי עדים, פסלי נמי דייני,

סיפא בדייני פסולין ועדים כשרין, דמיגו דפסלי דיינין, פסלי נמי עדים.

מתקיף לה רבא:

בשלמא מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דייני,

איכא בי דינא אחרינא,

אלא מיגו דפסלי דייני פסלי נמי עדים,

והא עדים תו ליקא!

לא, צריכא דאיכא פת אחרת.

הא ליקא פת אחרת, מאי?

הכי נמי דלא מצי פסלי, היינו דרב דימי!

איכא בינייהו, מיגו,

דמר סבר: אמרינן מיגו,

ומר סבר: לא אמרינן מיגו.

4. כד, א

["ואמר רבי מאיר: "זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה""]

רפ"י

וטוחנן זה בזה. מטיח ומקיש זה בזה אלמא חריפא טובא הוה מקרי ליה לרי' מאיר דרך ענוה פה קדוש:

אמר רבינא. ומאי תמהא והלא ר' מאיר עוקר הרי הרים הוא כלומר אלים וגבר טפי טובא:

בא וראה כמה. כלומר לא אתמוהי קא מתמהי אלא הכי קאמר בא וראה כמה בני ארץ ישראל מחבבין זה את זה דהא ריש לקיש חריף וחכים טובא הוה וקרי ליה לרי' מאיר פה קדוש דקא מחבב ליה ומיישב את הדבר להתקיים:

להטמין את הצונן. מים צונן ומתיירא שלא יוחמו אסור להטמין בחול צונן (לצורך שבת) [בשבת]:

הורה זקן. ר' יוסי דאזלין בתריה:

ממלא מקום אבותיו. חשוב כאביו:

מחבלים. בלשון עז וחמה מקשין זה לזה ובני אי"י נוחין יחד ומעיינין יחד ומתקן זה את דברי זה והשמועה יוצאה לאור: **משמינין.** נוחין כשמך:

גופא

"אמר ריש לקיש:

פה קדוש יאמר דבר זה?!

תני "עדו".

איני?!

והאמר עולא:

הרואה את ריש לקיש בבית המדרש,

כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה!

אמר רבינא:

והלא כל הרואה רבי מאיר בבית המדרש,

כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה!

הכי קאמר:

בא וראה כמה מחבבין זה את זה.

כי הא דיתבי **רבי** וקאמר: אסור להטמין את הצונן.

אמר לפניו רבי ישמעאל **ברבי יוסי:**

אבא, התיר להטמין את הצונן.

אמר להם:

כבר הורה זקן.

רב פפא:

בא וראה כמה מחבבין זה את זה.

דאילו רבי יוסי קיים, היה כפוף ויושב לפני רבי,

דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי ממלא מקום אבותיו הוה, והיה כפוף ויושב לפני רבי,

קא אמר: כבר הורה זקן.

אמר רבי אושעיא:

מאי דכתיב: "ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נעם ולאחד קראתי חבלים" (זכריה יא, ז)?

"נועם" - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמונעימין זה לזה בהלכה,

"חבלים" - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמוחבלים זה לזה בהלכה,

"ויאמר אלה שני בני היצהר העמדים" (זכריה ד, יד),

"ושנים זיתים עליה" (זכריה ג, ג)

"יצהר" - אמר רבי יצחק:

אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית.

"ושנים זיתים עליה" - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמורזין זה לזה בהלכה כזית.

5. כד, א

רש"י

שתי נשים. חנופות וגסות הרוח:
ורוח בכנפיהם. לשון גסות הרוח:
כנפי החסידה. זו חנופה שמראין עצמם חסידים:
איפה. זה יצר הרע:
לבנות לה בית. ולא כתיב (להם) אלמא האחת לבדה נתישבה שם:
עניות תורה. בעילם היא דניאל בעילם הוה דכתיב (דניאל ח) ואני (הייתי) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה ולא רבץ תורה עזרא הוה בבבל ולמד חק ומשפט בישראל:
במחשכים הושיבני. שאין נוחין זה עם זה ותלמודם ספק בידם:

"ואשא עיני וארא והנה שתיים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם, ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשנה האיפה בין השמים ובין הארץ. ואמר אל המלאך הדבר בי אנה המה מולכות את האיפה. ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער" (זכריה ה, ט-יא).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:
 זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבל.

לבל נחית?

והאמר מר: עשרה קבין גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחת כל העולם כולו!

אין.

לבל נחית ואישתרבובי דאישתרבב לעילם.

דיקא נמי,

דכתיב **"לבנות לה בית בארץ שנער"** (זכריה ה, ט-יא) שמע מינה.

והאמר מר: סימן לגסות הרוח עניות, ועניות לבל נחית!

מאי עניות - עניות תורה.

"אחות לנו קטנה ושדים אין לה" (שיר השירים ח, ח)

אמר רבי יוחנן:

זו עילם שזכתה ללמוד, ולא זכתה ללמד.

מאי 'בל'?

אמר רבי יוחנן:

בלולה במקרא, בלולה במתניתין, בלולה בתלמוד.

"במחשכים הושיבני כמתי עולם" (איכה ג, ו)

אמר רבי ירמיה:

זה תלמודה של בבל.

6. כד, א

רפ"י

מתניתין

אָמַר לוֹ: 'נֶאֱמַן עָלַי אָבָא', 'נֶאֱמַן עָלַי אָבִיד', 'נֶאֱמָנִים עָלַי שְׁלֹשָׁה רוּעֵי בְּקָר',
רְבִי מֵאִיר אָמַר:
 יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ.
וְחֻכְמִים אָמְרִים:
 אֵינּוּ יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ.

מתני'
נאמן עלי. להיות דיין:
אבא. פסול מן התורה לדונני לא
 לזכות ולא לחיוב דנפקא לן
 בפירקין (דף כז:): מלא יומתו
 אבות על בנים וגו':
דור לי. לשון שבועה:
יכול לחזור בו. ולישאל שבועה
 גמורה:

הֲיָה חַיִּיב לְחַבְרֵדוֹ שְׁבוּעָה, 'דוֹר לִי בְּחַיִּי רֵאשָׁף',
רְבִי מֵאִיר אָמַר:
 יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ.
וְחֻכְמִים אָמְרִים:
 אֵין יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ.

גמ'
דקבליה עליה בחד. דיינא
 ואע"ג דאיכא תרי אחריני
 בהדיה א"ר מאיר יכול לחזור
 בו:
במחול לך. אי תובע אמר לנתבע
 נאמן עלי אבא או אביך אם
 יזכוך יהא מחול לך התם
 קאמרי רבנן אינו יכול לחזור בו
 דהא זכה זה במה שבידו מכיון
 שיצא זכאי:
אבל באתן לך. דנתבע אמר
 לתובע אם יחייבוני אבא או
 אביך אתן לך:
דברי הכל יכול לחזור. דהואיל
 והממון בידו אין בו כח לתובע
 להוציא אלא בדדיינין כשרין:
טעמיה דנפשיה קאמר. ופליג
 אתרוייהו:
באותן הנשבעין. לפטור עצמן
 שלא ישלמו דתובע קאמר דור
 לי ואני מוחל לך:
הנשבעין ונוטלין. השכיר
 והנגזל וכיוצא בהן דנתבע
 קאמר ליה דור לי ואתן לך:
והא תנא לה רישא. דאוקמת
 לה באתן לך ותרתיה למה לי:
תולה בדעת אחרים. אבא
 ואביך:
בדעת עצמו. של חבירו בעל דין:

גמרא

אָמַר רַב דִּימֵי בְּרִיָּה דְרַב נַחְמָן בְּרִיָּה דְרַב יוֹסֵף:
 כְּגוֹן דְּקַבְּלִיה עֲלֵיה בְּחַד.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
 מַחְלוּקַת בְּ'מַחּוּל לְךָ',
 אֲבָל בְּ'אֶתְּן לְךָ' - דְּבְרֵי הַכֹּל יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ.

וְרַבֵּי יוֹחָנָן אָמַר:
 בְּ'אֶתְּן לְךָ' מַחְלוּקַת.

אֵיבָעִיא לְהוּ:
 בְּ'אֶתְּן לְךָ' מַחְלוּקַת, אֲבָל בְּ'מַחּוּל לְךָ' דְּבְרֵי הַכֹּל אֵין יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ,
 אוּ דִילְמָא בֵּין בּוֹז וּבֵין בּוֹז מַחְלוּקַת?

תא שמע:
 "אָמַר רַבָּא:

מַחְלוּקַת בְּ'אֶתְּן לְךָ', אֲבָל בְּ'מַחּוּל לְךָ' דְּבְרֵי הַכֹּל אֵין יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ".

אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא בְּ'אֶתְּן לְךָ' מַחְלוּקַת אֲבָל בְּ'מַחּוּל לְךָ' דְּבְרֵי הַכֹּל אֵין יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ,
 רַבָּא דְאָמַר כְּרַבֵּי יוֹחָנָן.
 אֵלָא אִי אָמַרְתָּ בֵּין בּוֹז וּבֵין בּוֹז מַחְלוּקַת,
 רַבָּא דְאָמַר כְּמָאן?

רַבָּא טַעְמָא דְנִפְשִׁיָּה קָאֻמַר.

אִיתִיבִיה רַב אַחָא בַר תַּחְלִיפָא לְרַבָּא:
 "הֲיָה חַיִּיב לְחַבְרֵדוֹ שְׁבוּעָה וְאָמַר לוֹ: 'דוֹר לִי בְּחַיִּי רֵאשָׁף'.
רְבִי מֵאִיר אָמַר:
 יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ,
וְחֻכְמִים אָמְרִים:
 אֵין יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ".

כד, ב

מָאִי לָאוּ בְּאוֹתָן הַנִּשְׁבָּעִין וְלֹא מִשְׁלָמִין, דְּהָנָה לִיה 'מַחּוּל לְךָ'.

לא, בְּאוֹתָן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין,
 דְּהָנָה לִיה 'אֶתְּן לְךָ'.

וְהָא תְּנָא לִיה רֵישָׁא?

תְּנָא תוּלָה בְּדַעַת אַחֲרִים,
 וְתְּנָא תוּלָה בְּדַעַת עֲצָמוֹ.

רס"י

מי יימר דמזכי ליה. ואי הוה
ידע דמזכי ליה לא הוה אמר
הלכך הדר:
אבל תולה בדעת עצמו. של בעל
דין אסיק אדעתיה דודאי נדר
ליה כדי להפטר וידע ומחיל:

וצריכא

דאי תנא תולה בדעת אחרים, בהא קאמר רבי מאיר דמצי הדר ביה,
משום דלא גמר ומקני, דאמר: מי יימר דמזכי ליה?
אבל תולה בדעת עצמו, אימא: מודי להו לרבנן.
ואי אשמעינן בהא, בהא קאמרי רבנן,
אבל בהיא - אימא: מודו ליה רבנן לרבי מאיר,
צריכא.

7. כד, ב

רש"י

לפני גמר דין. לאחר שטענו בפניהם וקודם גמר דין בא זה לחזור: הי"ג אי אמרת בשלמא ר' יוחנן הכי קאמר לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין אפילו לרבנן חוזר:
רבא. דפסיק הלכתא דחוזר לפני גמר דין ולא לאחר גמר דין דאמר כר' יוחנן ואלבא דרבנן:
אלא אי אמרת. לר' יוחנן בין בזה ובין בזה מחלוקת:
רבא דאמר כמאן. בין לריש לקיש בין לר' יוחנן לרבנן לפני גמר דין קאמרי דלא הדר והא ליכא למימר דרבא כריש לקיש ואלבא דר"מ אמרה לשמעתיא דלא שביק רבנן ועביד כר"מ דפסקינן לקמן הלכה כחכמים ולא שייך למימר הכא רבא טעמא דנפשיה קאמר וסבירא ליה דכי פליגי רבנן לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין מודו אבל לרבי יוחנן בין בזו ובין בזו מחלוקת דהא לא איירי רבא בפלוגתא כלל אלא מיפסק פסק דינא:

["אמר לו: 'נאמן עלי אבא', 'נאמן עלי אביד', 'נאמנים עלי שלשה רועי בקר',
רבי מאיר אומר:
 יכול לחזור בו.
וחכמים אומרים:
 אינו יכול לחזור בו".]

אמר ריש לקיש:
 מחלוקת לפני גמר דין,
 אבל לאחר גמר דין - דברי הכל אין יכול לחזור בו.

ורבי יוחנן אומר:
 לאחר גמר דין מחלוקת.

איבעיא להו:
 לאחר גמר דין מחלוקת, אבל לפני גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו,
 או דילמא: בין בזו ובין בזו מחלוקת?

תא שמע:

"דאמר רבא:

קיבל עליו קרוב או פסול,
 לפני גמר דין - יכול לחזור בו,
 לאחר גמר דין - אין יכול לחזור בו".
 אי אמרת בשלמא: לאחר גמר דין - מחלוקת,
 לפני גמר דין - דברי הכל יכול לחזור בו,
 רבא דאמר כרבי יוחנן ואלבא דרבנן.
 אלא אי אמרת: בין בזו ובין בזו מחלוקת,
 רבא דאמר כמאן?

אלא, לאו שמע מינה:
 לאחר גמר דין - מחלוקת.
 שמע מינה.

שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב:
 ילמדנו רבינו, לפני גמר דין מחלוקת או לאחר גמר דין מחלוקת?
 והלכה כדברי מי?

שלח ליה:
 לאחר גמר דין מחלוקת,
 והלכה כדברי חכמים.

רב אשי הכי שלח ליה:
 ב'אתו לך' מחלוקת או ב'מחול לך' מחלוקת?
 והלכה כדברי מי?

שלח ליה:
 ב'אתו לך' מחלוקת,
 והלכה כדברי חכמים.

בסורא מתני הכי.

בפומבדיתא מתני הכי:
 אומר רבי חנינא בר שלמיה:
 שלחו ליה מבי רב לשמואל:

רש"י

וקנו מידו. מתחלה שלא יחזור:

ילמדנו רבינו לפני גמר דין, וקנו מידו, מאי?

שלח להו:
אין לאחר קניין כלום.

8. כד, ב - כה, א

רפ"י

מתני'
ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד:
המשחק בקוביא. כולחו מפרש בגמ' וכולן מעין גזלנין הן והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת רשע עד וכל שכן דיין:
וסוחרי שביעית. הואיל וחימוד ממון מעבירו על דברי תורה הוה ליה כרשע דחמס ופסול לדון ולהעיד שנוטה אחרי הבצע:
בתחילה היו קוראין אותן כו'. מפרש בגמ':
שאיין לו אומנות אלא הוא. דהואיל ואין עסוקין ביישובו של עולם אינן בקיאין בטיב דינין ומשא ומתן ואינן יראי חטא:

גמ'
אסמכתא. היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו:
לא קניא. והוה ליה כעין גזילה בידו:
כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. והיכי דמי אסמכתא כגון דאם אובר ולא אעביד אשלם במיטבא (בי"מ דף עו.) וכגון משליש את שטרו דגט פשוט (בי"ב דף קסח.) דסומך על לא דבר דסבור כל זה בידי לעשות ומרישא כי מתני אדעתא דלא יהיב ליה לאסמכתא קא מתני דטועה וסבור לא יבא לידי כך אבל הכא לא סמיך אמיד דידי דהא לא ידע אי נצח אי לא נצח ואפ"י הכי אתני שמע מינה מספיקא אתני גמר ואקני ולא גזילה היא:
אימתי ובמה. אימתי כגון במתניתין דהכא או במה דברים אמורים:
גברא אגברא. דרבי יהושע בן לוי ארמי בר חמא רמי בר חמא סבר אימתי דרבי יהודה לחלוק בא:

מתניתין

ואלו הן הפסולין:
המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית.
אמר רבי שמעון:
בתחילה היו קורין אותן 'אוספי שביעית',
משרבו האנסין חזרו לקרותן 'סוחרי שביעית'.
אמר רבי יהודה:
אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל יש להן אומנות שלא הוא - בשרין.

גמרא

"משחק בקוביא" מאי קא עביד?

אמר רמי בר חמא:
משום דהוה אסמכתא.
ואסמכתא לא קניא,

רב ששת אמר:
כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא.
אלא לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם,

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:
דגמר אומנותא אחריתי.

דתנן³⁰:

"אמר רבי יהודה:
אימתי בזמן שאין להם אומנות אלא הוא,
אבל יש להן אומנות שלא הוא - הרי זה בשרים",
אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא.

קשיא לרמי בר חמא!

וכי תימא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה,
והאמר רבי יהושע בן לוי:

כה, א כל מקום שאמר רבי יהודה: **"אימתי"** ו**"במה"** - אינו אלא לפרש דברי חכמים.

רבי יוחנן אמר:
"אימתי" - לפרש,
"במה" - לחלוק.

ודכולי עלמא **"אימתי"** - לפרש הוא!

גברא אגברא קא רמית?
מר סבר: פליגי.
ומר סבר: לא פליגי.

ולא פליגי?!

והתניא:
"בין שיש לו אומנות שלא הוא,
בין שאין לו אומנות אלא הוא - הרי זה פסול!"

³⁰ תיקון גירסה על פי מסורת הש"ס.

רַבִּי

ההיא דרבי יהודה היא משום
רבי טרפון. לעולם אימתי לפרש
הוא ורבנן דמתניתין לא פליגי
עליה ומתניתא דקתני בין שיש
לו כו' דמשמע טעמא משום
אסמכתא ר' יהודה גופיה אמרה
משמיה דרבי טרפון ופליגי
אדרבנן דמתניתין דטעמייהו
משום יישוב ובמתניתין ר'
יהודה מילתייהו דרבנן קא
מפרש:

ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא.

דְּתַנֵּי:

"רבי יהודה אומר משום רבי טרפון:

לעולם אין אחד מהם נזיר,

לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה."

9. כה, א

רש"י

אין אחד מהן נזיר. שנים יושבין ואחד עובר זה אומר פלוני העובר נזיר הוא וזה אומר אינו נזיר ואמר אחד הריני נזיר אם כמותו הוא שהוא נזיר וחבירו אומר הריני נזיר אם כמותו הוא שאינו נזיר ושניהם מתכוונין לנזירות ונמצא כאחד מהם ואמר רבי טרפון אין אחד מהן נזיר שעל הספק אמר דבריו תחילה ואין זו הפלאה דכי יפליא איש (ויקרא כז) יפרש משמע אלמא לר' טרפון דכי תלי תנאה במידי דלאו בידיה ולא ידע לה אפילו הכי הויא אסמכתא ולא אמרינן מספיקא גמר ואקני:

לוח בריבית פסול לעדות.
דקיי"ל (בי"מ דף עה:): המלוה והלוה עוברין בלא תעשה וכיון דחימוד ממון מעבירו על דת הוה ל' כרשע דחמס דעובר נמי על לא תעשה מפני חימוד ממון: **מלוה הבאה בריבית.** ומשמע אתרווייהו:

בר ביניתוס. אוזיף מלוה: **והוה ליה.** האי סהדא רשע דהא אודי דלוה בריבית:

רבא לטעמיה. בפ"ק דאין אדם משים עצמו כו' אינו יכול לפסול עצמו על פיו דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה ואדם קרוב אצל עצמו:

רבי מטייה וטופריה. הגדיל שערו וציפורניו לנוול עצמו לעשות תשובה:

שאין מכירין אותו. דתשובה דהתם לאו עירומי הוא: **ויחזיר אבידה.** אם ימצא אבידת חבירו דכיון דמחזיר אבידה הוא ודאי הדר ביה מחמדת ממון:

"מְלוּה בְּרִבִּית".

אמר רבא:
לוח בריבית - פסול לעדות.

והאנו תנן:
"מְלוּה בְּרִבִּית!"

מלוה הבאה בריבית.

בר ביניתוס אסהידו ביה תרי סהדי,
חד אמר: קמי דידי אוזיף בריביתא.
וחד אמר: לדידי אוזפי בריביתא.
פסליה רבא לבר ביניתוס.

והא רבא הוא דאמר לוח בריבית פסול לעדות, והוה ליה 'רשע',
והתורה אמרה: "אל תשת ... רשע ... עד" (שמות כג, א)!

רבא לטעמיה,

דאמר רבא:
אדם קרוב אצל עצמו,
ואין אדם משים עצמו רשע.

ההוא טבחא דאישתכח דנפקא טריפתא מתותי ידיה,
פסליה רב נחמן, ועבריה.
אזל רבי מטייה וטופריה.
סבר רב נחמן לאכשוריה.
אמר ליה רבא:
דילמא איערומי קא מערים.

אלא מאי תקנתיה?

כדרב אידי בר אבין.
דאמר רב אידי בר אבין:
החשוד על הטרפות - אין לו תקנה,
עד שילך למקום שאין מכירים אותו, ויחזיר אבידה בדבר חשוב,
או שיוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב משלו.

10. כה, א

רָשׁ"י

אם תקדמיה יונד ליון. ליוני אתן לך כך וכך:
ארא. אשתליוין מלומד להביא יונים ממקומן לבית בעלים על כרחן ויש בהן גזל:
מפני דרכי שלום בעלמא. דתניא (חולין דף קלט:.) יוני שובך ויוני עלייה יש בהן גזל מפני דרכי שלום ולא גזל גמור דלא זכה בהן בעל השובך דממילא קאתו ורבו להתם ובגמרא דהשואל (דף קב.) גרס לה:
תנא תולה בדעת עצמו. דהויא אסמכתא והדר תנא דתולה בדעת יונו:
קים לי בנפשאי. ולא היתה ספיקא בידו וטעות הוא וכי אתני אדעתא דהוא נצח אתני ולא גמר ואקני אבל תולה בדעת יונו ספיקא הוא בידו אי נצח ואפ"ה אתני מספיקא הלכך גמר ומקני:
בנקשא תליא מילתא. שיש לו דפין של עץ מנקשין זו לזו והיונה שומעת קולן ומכרת שבעלה מזרזה וממהרת לעוף:
ה"ג אנא ידענא בנקשא טפי:
נקשא. הכאה זו על זו:
פספסין. שברי עצים והן מרלייש בלע"ז:
אפילו קליפי אגוזים. שאין עשוין לכך ואקראי בעלמא הוא:
דאפילו לנכרי. שישתכח שם ריבית מפייהם דתו ודאי לא הדרי לקקוליהו:
שממרים את היונים. מרגיזים אותן זה על זה להלחם:
אפילו בהמה וחיה. דלאו מילתא דשכיחא הוא:
פגמיהן. אלו דפין שמזרזים בהן:
אפילו במדבר. דלא שכחי יונים דיישוב והאי פירושא ללישנא דארא נקיט ליה ולא מגופא דברייתא היא וללישנא דאי תקדמה יונד ליון איכא לפרושי חזרה גמורה דהא אפילו בחנם נמי לא עבדו כדפרישית גבי קוביא:
ויבדלו. שלא ישאו ויתנו בפירותיהן ויפקרו גנותיהן לעניים:

"ומפריחי יונים".

מאי "מפריחי יונים"?

הכא תרגומה - אי תקדמיה יונד ליון.

רבי חמא בר אשעיא אמר:
ארא.

מאן דאמר: "אי תקדמיה יונד ליון" - מאי טעמא לא אמר "ארא"?

אמר לך:

"ארא" מפני דרכי שלום בעלמא.

ומאן דאמר: "ארא" - מאי טעמא לא אמר "אי תקדמיה יונד ליון"?

אמר לך:

היינו "משחק בקוביא".

ואידך?

תנא תולה בדעת עצמו,
ותנא תולה בדעת יונו.

וצריכא.

דאי תנא "תולה בדעת עצמו",

התם הוא דלא גמור ומקני דאמר: ^'קים לי בנפשאי דידיענא טפי
אבל "תולה בדעת יונו" - אימא לא.

ואי תנא "תולה בדעת יונו" דאמר 'בנקשא תליא מילתא', ואנא ידענא לנקושי טפי,
אבל "תולה בדעת עצמו" - אימא לא,
צריכא.

מיתיבי:

"המשחק בקוביא" - אלו הן המשחקים בפספסים.

ולא בפספסים בלבד אמרו, אלא אפילו קליפי אגוזים וקליפי רמונים.

ואימתי חזרתן?

משישברו את פספסיהו ויחזרו בהו חזרה גמורה,

דאפילו בחנם לא עבדי.

"מלוה בריבית" - אחד המלוה ואחד הלוה.

ואימתי חזרתן?

משיקרעו את שטריהו ויחזרו בהו חזרה גמורה.

אפילו לגוי לא מוזפי.

"ומפריחי יונים" - אלו שממדין את היונים.

ולא יונים בלבד אמרו, אלא אפילו בהמה חיה ועוף.

ואימתי חזרתן?

משישברו את פגמיהו ויחזרו בהו חזרה גמורה.

דאפילו במדבר נמי לא עבדי.

"סוחרי שביעית" - אלו שנושאים ונותנים בפירות שביעית.

ואימתי חזרתן?

משתיגיע שביעית אחרת ויבדלו.

כה, ב

כ"י

לא חזרת דברים. לומר לא נוסף עוד אלא חזרה הנכרת שיפזרו פירות שביעית שבגנותיהן לעניים:

היינו דמשכחת לה בהמה. דאפשר שמלמדה לרוץ כשתשמע קולו:

בת הכי היא. שתביא בהמות הבר לביתה עמה והלא ירדפוה החיות:

שור הבר. דומה לחיה ואם מגדלו בביתו הולך למדברות ומטעה החיות לבא אחריו ויש בהן גזל מפני דרכי שלום שמביא אותן מן הביבין והא דקרי ליה בהמה כמאן דאמר מין בהמה הוא ופלוגתייהו לענין התרת חלבו וכיסוי הדם:

ואמר רבי נחמיה:

לא חזרת דברים בלבד אמרו, אלא חזרת ממון.

ביצד?

אומר: אני פלוני בר פלוני בינסתי מאתים זה בפירות שביעית,

והרי הן נתונין במתנה לעניים."

קתני מיהת "בהמה,"

בשלקמא למאן דאמר: "אי תקדימיה יונק ליון" היינו דמשפחת לה בהמה,

אלא למאן דאמר: "ארא", בהמה בת הכי היא?!

אין, בשור הבר.

וכמאן דאמר: שור הבר מין בהמה הוא.

דתנן:

"שור הבר מין בהמה הוא,

ורבי יוסי אומר:

מין חיה."

11. כה, ב

רַס"י

חמסן. יהיב דמי אלא שאין רצון הבעלים למכור :
דאורייתא הוא. אל תשת רשע עד ובמסכת גיטין (דף נט:) תנן מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום שלא יתקוטט אביו או קרוביו :
סוף סוף ממונא שקלי. ועברי אתקנתא דרבנן מחמת חימוד ממון :
פסלינהו. דחשידי למשקל אגרא ואסהודי שקרא :
כיון דחזו דחטפי. ושקלי כלומר דאפי' דמי קא יהבי אתי לידי גזלנות כלומר שהיה קשה לבעלים למכור ובעל כרחן חוטפין וזורקין המעות לפניהם :
גבאין. ממונין שהעמידן המלך לנבות מס ומנת המלך וכרגא וארנונא מישראל חביריהם :
אקראי בעלמא. מה שהבהמה נכנסת לשדות של אחרים ורועה אקראי הוא ואין הרועה מתכוין לכך :

תנא:

"הוסיפו עליהן:

הגזלניו,

והחמסניו".

'גזלן' דאורייתא הוא!

לא נצרכא אלא למציאת חרש שוטה וקטן.

מעיקרא סבור:

מציאת חרש שוטה וקטן לא שכיחא.

אי נמי,

מפני דרכי שלום בעלמא.

כיון דחזו דסוף סוף ממונא הוא דקא שקלי,

פסלינהו רבנן.

"החמסניו".

מעיקרא סבור:

דמי קא יהיב, אקראי בעלמא הוא.

כיון דחזו דקא חטפי,

גזרו בהו רבנן.

12. כה, ה - כו, א

רפ"י

יתירתא. יותר מן הקצבה:
בארץ ישראל. חמירי טפי משום
 ישוב ארץ ישראל:
מגדלין איתמר. שמגדלין אותם
 בבתיהם ואפי' הכי בארץ
 ישראל פסולין מגדלי בהמה
 דקה דעבידא דמשמטא ורהטא
 לתוך השדות אבל גסה לא
 משתמטא ואפשר לנוטרה אבל
 רועה שמרעו בחוץ באפר של
 ישוב אפי' בהמה גסה פסול
 שנכנסת בשדה של אחרים:
ה'נ' מסתברא. דרועה בהמה
 גסה פסול:
נאמנין עלי שלשה רועי בקר.
 מכלל דאי לא קבלינחו עליה לא
 מהימני:
לא לדינא. דלדינא מודינא
 דפסולין משום דלא גמירי
 דינא:
דלא שכיחי בישוב. ולא ראו
 ולא שמעו. עסקי דין בין אדם
 לחבירו אי קבלינחו עליה לא
 מצזי למיהדר:
סתם רועה. דאכתי לא חזינן
 דעיילו בהמותיו בשדות
 אחרות:
סתם גבאי כשר. עד דשמעינן
 ביה דשקיל יתירתא:
כי הוה חזי. אבוה דר' זירא:
רבנן. מיושבי העיר:
אמר לך עמי בא בחדריך. דלא
 נחזינא בך ריש נהרא שהוא שר
 העיר ורואה שרבים יושבי העיר
 ושואל ממון הרבה לכל שנה
 והוא היה מיקל עליהם המס
 ומדחה את שר העיר לאמר
 שיושביה מועטין ואין ממי
 לגבות:
נכיס אבא לפום ברא. ישחוט
 את האב לפני הבן כלומר יגבה
 מהן ממון:
מיגנזו. מתחבאין:

תנא:

"עוד הוסיפו עליהן:

הרועים,

הגבאין,

והמוכסין".

"רועים".

מעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא,
 כיון דחזו דקא מכווני וישדו לכתחילה - גזרו בהו רבנן.

"הגבאין והמוכסין".

מעיקרא סבור מאי דקיין להו קא שקלי,
 כיון דחזו דקא שקלי יתירא - פסלינחו.

אמר רבא:

רועה שאמר:

אחד רועה בהמה דקה,

ואחד רועה בהמה גסה.

ומי אמר רבא הכי?

והאמר רבא:

רועה בהמה דקה - בארץ ישראל פסולין, בחוץ לארץ כשרין.

רועה בהמה גסה - אפילו בארץ ישראל!

ההוא במגדלים.

הכי נמי מסתברא:

"נאמנין עלי שלשה רועי בקר", מאי לאו לעדות!

לא, לדינא.

דיקא נמי:

"שלשה רועי בקר", ואי לעדות, **"שלשה"** למה לי?

ואלא מאי לדינא!?

מאי איריא **"שלשה רועי בקר"**? כל בי תלתא דלא גמרי דינא נמי!

הכי קאמר:

אפילו הני דלא שכיחי ביישוב.

אמר רב יהודה:

סתם רועה - פסול.

סתם גבאי - כשר.

אבוה דרבי זירא עבד גביותא תליסר שנין.

כי הוה אחי ריש נהרא למתא:

כי הוה חזי רבנן, אמר להו: **"לך עמי בא בחדריך"** (ישעיה כו, כ).

כי הוה חזי אינשי דמתא: 'ריש נהרא אתא למתא',

והאדינא נכיס אבא לפום ברא וברא לפום אבא, ומיגנזו כולי עלמא.

כי אתי, אמר ליה: ממאן נבעי?

כי ניחא נפשיה, אמר להו: שקולו תליסר מעי דציירי בסדינאי והדרו ליה לפלגיא,

דשקלתינחו מיניה ולא איצטריכו לי.

כז, א

13. כו, א-ב

רַש"י

אוספין כשרין. דמצאי למיכלינהו קודם זמן הביעור:
ואזלי עניים אספי להו. בשביל המעות והוו להו סוחרי שביעית ורחמנא אמר לאכלה ולא לסחורה (ע"ז דף סב.) והכי משמע מתניתין בתחלה לאלו הפסולין עכשיו משום סוחרי שביעית היו קורין אותן אוספי שביעית וכשרין משרבו האנסין חזרו לקרות את האוספין סוחרין ופסולין:
ארנונא. מס שגובה המלך מן התבואות כך וכך כורין מן השדה לשנה:
פוקו זרעו בשביעית. שביעית בזמן הזה דרבנן דבטלה קדושת הארץ:
כריב. חריש:
אמר להו. ריש לקיש: כהן וחורש: זה כהן הוא שחורש בשביעית דאמרין לקמן נחשדו כהנים על השביעית:
אגיסטון. שכיר וקרקע של נכרי הוא א"י משום ארנונא שכרו בעל הבית לחרוש:
כסח. זומר כרם:
עקל. דדורתא וצריכה לבית הבד לקשור את תפוח הזיתים כשעוצרין אותן בקורה:
הלב יודע. לבו יודע אם לעקל נתכוין או לעקלקלות:
לעקלקלות. לעבור על דת:
תעלה. דתרומה בטילה באחד ומאה והשביעית יאכל זר קודם זמן הביעור:
לפחות. ממאה דהויא ליה מדומע ואסורה לזרים:
ימכרו לכהן. דהא שרייה ליי תרומה:
בדמי תרומה. כלומר בזול דתרומה אין דמיה יקרים כחולין לפי שאינה ראויה אלא לכהנים כלומר ימכרנה בעליהם לכהנים במה שיכול חוץ מדמי התרומה שהוא חייב לתתם לכהן בחנם דמותר למכור שביעית ע"מ לאכול היא ודמיה קודם הביעור:
נחשדו כהנים. להשהות שביעית אחר זמן הביעור דמורו בה היתירא משום דאישתרו תרומה וקדשי קדשים לגביהו והשביעית נמי קדושת הארץ היא:
אמרי. ר' חייא בר זרנוקי ור' שמעון עליה דריש לקיש:
טרודא הוא דין. קנתרן הוא זה ומטריח בדבריו:
כי מטי התם. לעלייה שמעברין בה שנה כדאמרין בפ"ק (דף יא.):

"אמר רבי שמעון:

בתחילה היו קוראין אותן אוספי שביעית".

מאי קאמר?

אמר רב יהודה:

הכי קאמר:

בתחילה היו אומרים:

אוספי שביעית - כשרין,

סוחרין - פסולין.

משברבו ממציא מעות לעניים, ואזלי עניים ואספי להו ומייתו, חזרו לומר: אחד זה ואחד זה - פסולין.

קשו בה בני רחבה:

האי **"משברבו האנסים"**, 'משברבו התגרין' מיבעי ליה!

אלא בתחילה היו אומרים: אחד זה ואחד זה - פסולין,

"משברבו האנסין", ומאי נינהו? ארנונא,

כדמכרין רבי ינאי: 'פוקו זרעו בשביעית משום ארנונא'.

חזרו לומר: אוספין - כשרין, סוחרין - פסולין.

רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון בן יהוּצְדָק הוו קאזלי לעבר שנה בעסקא,

פגע בהו ריש לקיש איטפיל בהדיהו.

אמר: איזיל איחזי היכי עבדי עובדא.

חזייה לההוא גברא דקא פריב.

אמר להן: כהן וחורש!

אמרו לו: יכול לומר אגיסטון אני בתוכו.

תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי,

אמר להן: כהן וזמר!

אמרו לו: יכול לומר לעקל בית הבד אני צריה,

אמר להם: הלב יודע אם לעקל את לעקלקלות.

הי אמר להו ברישא?

אילימא הא קמייאתא אמר להו ברישא,

הא נמי לימרו אגיסטון אני בתוכו!

אלא הא אמר ליה ברישא והדר אמר להו הך.

מאי שנא כהן?

משום דחשידי אשביעית.

דתנאי:

"סָאָה תְרוּמָה שְׁנֹפְלָה לְמֵאָה סָאִין שֶׁל שְׁבִיעִית תַּעֲלֶהּ.

פְּחוֹת מִיבֵן יֶדְקֵבוּ".

והוינן בה:

אמאי **"וידקבו"**? מכרנו לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה!

אמר רב חייא מְשִׁמִּיה דְעוּלָא:

זאת אומרת: נחשדו כהנים אשביעית!

אמרו: טרודא הוא דין.

כי מטו להתם, סליקו לאיגרא, שלפניה לדרגא מתותיה.

אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה:

רש"י

החשודין . על השביעית. שנעשו סניגורין לרשעים :
שלשה רועי בקר. בפרק כהן גדול (לעיל דף י' ין):
קשר רשעים הוא. והיאך אנו סומכין על מנין זה לעשות כדבריהם ואפילו אי הן עושין עבור כדן וכדת אין השנה מתעברת על ידיהן דבעינן ב"ד נימנין וזה אינו מנין :
דא עקא. שאתה קורא אותן רשעים :
שבנא. ממונה על ביתו של חזקיהו מלך יהודה :
השלימו. לעובדך :
ידרכון קשת כוננו חצם וגו'. על שם שעיי החץ הוא מבקש להמית את אדוניו בלשון הרע הכתוב שם :
לא תאמרין קשר. אל תחשוב בדעתך חזקיהו שיהא מניינו של שבנא מנין ליחשב רוב :
בקברי בית דוד. שהיה מתגאה למרוד במלכות וליקבר במותו בקבורת המלכים :
צנוף יצנפך צנפה כדור. סבב יסבבך חילות כדור כשורה להגלותך אל ארץ רחבת ידים סיפיה דקרא שמה תמות ושם מרכבות כבודך קלון בית אדונך :
כי הוה. שבנא נפיק עם סיעתו לצאת מירושלים ולהשלים עם סנחריב :
משרייתך היכא. שכתבת לנו שבנא וסיעתו השלימו :
הדרו בי. חזרו ממה שהבטיחוני :
בעל הנאה. כמשמעו וי"א משכב זכור :

בני אדם החשודין על השביעית, קשרין לעבר שנה? הדר אמר: לא קשיא לי, מידי דהוה אשלישה רועי בקר, ורבנן אחושבנניהו סמוך. והדר אמר: לא דמי, התם: הדור אימנו רבנן ועברוה להווא שתא, הכא: קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין.

אמר רבי יוחנן:
 דא עקא.

כי אתו לקמיה דרבי יוחנן,
 אמרו ליה: קרי לן: 'רועי בקר' ולא אמר ליה מר ולא מידי?!
 אמר להו: ואי קרי לכו "רועי צאן", מאי אמינא ליה?

מאי 'קשר רשעים'?

שבנא הוה דריש בתליסר רבנותא,
 חזקיה הוה דריש בחד סר רבנותא.
 כי אתא סנחריב וצר עלה דירושלים, כתב שבנא פתקא,
 שדא בגי'רא: 'שבנא וסיעתו השלימו, חזקיה וסיעתו לא השלימו'.
 שצנאמר: "כי הנה הרשעים ידרכון קשת כוננו חצם על יתרו" (תהלים יא, ב).
 הוה קא מסתפי חזקיה, אמר: דילמא חס ושלום נטיה דעתיה דקודשא בריה הוא ברת רובא,
 קיין דרובא מימסרי, אינהו נמי מימסרי.
 בא נביא ואמר לו: "לא תאמרין קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר" (ישעיה ח, יב),
 כלומר, קשר רשעים הוא,
 וקשר רשעים אינו מן המנין.

הלך לחצוב לו קבר בקברי בית דוד,
 בא נביא ואמר לו: "מה לך פה ומי לך פה כי הצבת לך פה קבר?!"³¹ (ישעיה כב, ז).

"הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר" (ישעיה כב, ז).

אמר רב:

טלטולא דגברא קשי מדאיתתא.

"ועטף עטה" (ישעיה כב, ז).

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

מלמד שפרחה בו צרעת

כתיב הכא: "ועטף עטה",

וכתיב התם: "ועל שפם יעטה" (ויקרא יג, מה).

"צנוף יצנפך צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים" (ישעיה כב, יח)

תנא:

"הוא ביקש קלון בית אדוניו, לפיכך נהפך כבודו לקלון".

כי הוה נפיק איהו,

אתא גבריאל אחדיה לדשא באפי משרייתיה.

אמרו ליה: משרייתך היכא?

אמר: הדרו בי.

אמרו ליה: אם כן אחוכי קא מחייבת בן?!

נקבוהו בעקביו ותלאוהו בזנבי סוסיהם, והיו מגררין אותו על הקוצים ועל הברקנין.

אמר רבי אלעזר:

שבנא בעל הנאה היה.

וב,

³¹ טו פה אמר אדני- ה' צבאות לך- בא אל-הסכו הנה על-שבנא אשר על-הבית. טז מה-לך פה ומי לך פה כי-הצבת לך פה קבר חצבי מרום קברו חקקי בסלע משקן לו. יז הנה יהוה מטלטלך טלטלה גבר ועטף עטה. יח צנוף יצנפך צנפה כדור אל-ארץ רחבת ידים שמה תמות ושמה מרכבות כבודך קלון בית אדניך.

רָצ"י

סוכנת. מחמתו וחבירו ובוקע עצים יסכן במ (קהלת ז):
(ואומר) כי השתות יהרסון וגו'.
 בתריה דכי הנה הרשעים ידרכון קשת כתיב:
צדיק מה פעל. הקב"ה מה שגר שהוא משלם ולקמן מפרש מאי משמע שתות לשון סיעת צדיקים:
אילו בית המקדש חרב. ע"י סנחריב בעצתו של שבנא צדיק מה פעל איה נפלאותיו של הקב"ה:
אילו מחשבות של שבנא הרשע אין נהרסות. והכי משמע קרא כי השתות יהרסון מחשבותיו של אותו רשע הכתוב למעלה כי הנה הרשעים ידרכון קשת ולשון שתות מחשבות שהוא משית בקירות לבו יהרסון ראויות הן ליהרס שאם לא כן צדיק מה פעל מה פעלו של חזקיהו והיכא שברו כי השתות לשון ולא שת לבו גם לזאת (שמות ז):
אבן היתה שם. תחת הארון:
ושתיה היא נקראת. שממנה נשתת עולם שנאמר (תהלים ג) דיבר ויקרא ארץ ואומר מציון מכלל יופי וגו' במסכת יומא (דף נד):
אומר עולם מציון נברא:
תושיה. על שם שהעולם משותת על התורה ולומדיה נקראת תושיה:
מפני השטן. שהוא מקטרג ואמר תסתפק לעליונים ולא ימסרו הלוחות ביד משה:
דברים של תוהו. דיבור וקרייה בעלמא וכל דיבור אין בו גשישה ממש כתוהו הזה ואעפ"כ עולם משותת עליהם ונוטריקון הוא תי"ו תוהו שייח משותת:
מחשבה. דאגת הלב על מזונותיו של אדם:
מועלת. מהניא לשכח למודו:
מפר מחשבות ערומים. נותן להם מזונות ומבטל מחשבות מלבם שלא היו מניחין אותן לעשות תושיה ל"א מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה כך וכך תעלה בידי מועלת להשבת הדבר שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לדבר תורה כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא:
מפר מחשבות ערומים. שאין מחשבותיו עולה בידו ואפילו לתושיה:

כתיב הקא: **"לך בא אל הסכן הזה"** (ישעיה כב, טו),
 וכתיב התם: **"ותהי לו סכנת"** (מלכים א' א, ב).

ואומר: **"כי השתות יהרסון צדיק מה פעל"** (תהלים יא, ג).

רב יהודה ורב עינא:

חד אמר: אילו חזקיה וסיעתו נהרסים, צדיק מה פעל?
 וחד אמר: אילו בית המקדש יהרס, צדיק מה פעל?

ועולא אמר:

אילו מחשבותיו של אותו רשע, אינן נהרסות, צדיק מה פעל?

בשלמא למאן דאמר: "אילו מחשבותיו של אותו רשע" - היינו דכתיב: **"כי השתות יהרסון"**.
 ולמאן דאמר: בית המקדש, נמי,

דתנן:

"אבן היתה שם מימות נביאים הראשונים, ו'שתיה' היתה נקראת" (יומא נג),
 אלא למאן דאמר: "חזקיה וסיעתו" - היכא אשכחן צדיקי דאיקרו 'שתות'?

דכתיב: **"כי לה' מצקי ארץ ונשת עליהם תבל"** (שמואל א' ב, ח).

ואיבעית אימא מהכא:

"הפלא עצה הגדיל תושיה" (ישעיה כח, כט).

אמר רבי חנן:

למה נקרא שמה **"תושיה"**?

מפני שהיא מתשתת כחו של אדם.

דבר אחר:

"תושיה": שגיתנה בח'שאי מפני השטן.

דבר אחר:

"תושיה": דברים של תוהו העולם משותת עליהם.

אמר עולא:

מחשבה מועלת, אפילו לדברי תורה,

שנאמר: **"מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תשיה"** (איוב ה, יב).

אמר רבה:

אם עסוקין לשמה אינה מועלת,

שנאמר: **"רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום"** (משלי יט, כא),

עצה שיש בה דבר ה' היא תקום לעולם.

14. כו, ב

רש"י

הכרזה בב"ד. ואינן נפסלין לעדות עד שיכריזו בב"ד להודיע פסולין:
לא בעי הכרזה. שעבירה שלו מפורסמת לכל:
דבסתמא מכרזינן עליה. אע"פ שלא באו עדים שהכניס עדרו לשדה אחר:
גזלן דרבנן. הנך דמתני':
גזלן דאורייתא. החוטף מממש כגון בניהו בן יהוידע דכתיב (שמואל ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי הכי מפרש במרובה (ב"ק דף עט:):

"אמר רבי יהודה:

אימתי" [בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל יש להן אומנות שלא הוא - נשרין].

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר:
הלקה פרבי יהודה.

ואמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר:
כולן, צריכין הכרזה בבית דין.

רועה, פליגי בה רב אחא ורבינא.
חד אמר: בעי הכרזה,
וחד אמר: לא בעי הכרזה.

בשלמא למאן דאמר 'לא בעי הכרזה',
היינו דאמר רב יהודה אמר רב: סתם רועה פסול,
אלא למאן דאמר 'בעי הכרזה' מאי 'סתם רועה פסול'?

דבסתמא מכרזינן עליה.

ההיא מתנה דהוו חתימי עליה תרין גזלנין.
סבר רב פפא פר שמואל לאכשורה,
דקא לא אכרזינן עליהו.

אמר ליה רבא:

נהי דבעינו הכרזה בגזלן דרבנן, בגזלן דאורייתא מי בעינו הכרזה!?

15. כו, ב

רש"י

אוכלי דבר אחר. מקבלי צדקה מן הנכרים דהוי חילול השם מחמת ממון והוה ליה כרשע דחמס:
כשר לעדות. דבעינן רשע דחמס כדכתיב (שמות כג) אל תשת וגוי עד חמס:
עני מרי. ענני אדוני:
ארבעין בכתפיה. חייב מלקות הוא אע"פ שאין שם התראה דאמר מר (קדושין דף פא.) מלקין על לא טובה השמועה שנאמר אל בני כי לא טובה השמועה:
וכשר. בתמיה:
לאפוקה. לומר מת בעלה או גירשה דניחא ליה לשויה פנויה דתיהוי שכיחא ליה:
לעיולה. לומר פלוני קידשה:
הא עדיפא ליה. דתיהוי אסורה עליה ולא תיהוי שכיחא ליה:
דכתיב מים גנובים ימתקו. ושקורי משקר:
ניסן. זמן קציר תשרי זמן בציר ואסיף:
לא שמיה גנב. כדמפרש ואזיל:
באריסא. דטרח בה ומורה היתירא ליטול דבר מועט יותר על חלקו מפני טרחו:
ודבר שנגמרה מלאכתו. דמשויה נפשיה כפועל ומורי בה היתירא וסבר לא קפיד:
איכר. לאו היינו אריס ואינו חולק בפירות:
קיבורא דאהיני. כמין אשכול יש תמרים הרבה בענף אחד:
קבוראי. קוברי מתים:
ופסלינהו לעדות. דמשום שכר ממון עוברים על דת והוה להו כרשע דחמס:
והא משמתנין להו. על הראשונה וחוזרין ועוברין ושנין בעבירה:
סברי. האי דשמתנין משום כפרה הוא על שעברנו ולא משום דנהדר בן אלא מותר לחלל יום טוב בשביל המצוה ונשב בנידוי משום כפרה:

סימן: דבר ועריות גנב.

אמר רב נחמן:

אוכלי דבר אחר - פסולין לעדות.

הני מילי בפרהסיא, אבל בצניעה לא.

ובפרהסיא נמי לא אמרו,

אלא דאפשר ליה לאיתונוי בצניעה, וקא מבזי נפשיה בפרהסיא, אבל לא אפשר ליה, חיותיה הוא.

אמר רב נחמן:

החשוד על העריות - פשר לעדות.

אמר רב ששת:

עני מרי, ארבעין בכתפיה - פשר!?

אמר רבא:

ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול.

אמר רבינא ואיתימא רב פפא:

לא אמרו אלא לאפוקה, אבל לעיולה לית לן בה.

פשיטא!

מהו דתימא: הא עדיפא ליה, דכתיב: "מים גנובים ימתקו" (משלי ט, יז), קא משמע לן: דכמה דקיימא הכי שכיחא ליה.

ואמר רב נחמן:

גנב ניסן וגנב תשרי - לא שמיה גנב.

הני מילי באריסא, ודבר מועט, ובדבר שנגמרה מלאכתו.

איכריה דרב זביד,

חד גנב קבא דשערי, ופסליה,

וחד גנב קיבורא דאהיני ופסליה.

הנהו קבוראי דקבור נפשא ביום טוב ראשון של עצרת,

שמתינהו רב פפא ופסלינהו לעדות,

ואכשרינהו רב הונא פריה דרב יהושע.

אמר ליה רב פפא:

והא רשעים נינהו!

סברי מצוה קא עבדי.

והא קא משמתינא להו!

סברי: פפרה קא עבדי לן רבנו.

16. כו, ב - כז, א

רפ"י

עד זומם. העיד בניסן והוזם בתשרי על עדות זו:
למפרע. כל עדיות שהעיד מניסן ואילך פסולין שהרי משהעיד עדות זו הוא רשע:
מיכן ולהבא. משהוזם:
חידוש הוא. שנפסלין שנים בשביל . שנים שאומרים עמנו הייתם דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא גזירת הכתוב הוא הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך משעה שהוזם:
פסידא דלקוחות. שלקחו שדות על פיו וחתם בשטרא מניסן עד תשרי ועדיין לא היה ידוע שהוא פסול:
מאי בינייהו. בין הני תרי טעמי דרבא:
תרי בחד. תרי כיתות שהעידו בכת זו שנים אמרו לכל אחד עמנו הייתם במקום פלוני חידוש ליכא פסידא דלקוחות איכא:
א"נ דפסלינהו. להני תרי:
בגזלנותא. שהעידו שגזלנין הם על גזילה שגזלו בניסן חידוש ליכא דהא מילתא אחריני קמסהדי אבל פסידא דלקוחות איכא:
יע"ל קג"ס. יאוש שלא מדעת באלו מציאיות (ב"מ ד' כא.): עד זומם הכא לחי העומד מאיליו בפ"ק דעירובין (ד' טו.) קידושין שלא נמסרו לביאה בהאיש מקדש (קדושין ד' נא.) גילוי דעת בגיטין בהשולח גט (ניטין ד' לד.) מומר אוכל נבילות להכעיס לקמן:

כז, א

איתמר:

עד זומם:

אב"י אמר:

למפרע הוא נפסל.

ורבא אמר:

מיכן ולהבא הוא נפסל.

"אב"י אמר: למפרע הוא נפסל".

מעידנא דאסהיד רשע הוא,

והתורה אמרה: "אל תשת ידך עם רשע" (שמות כג, א),

"אל תשת רשע עד".

"רבא אמר: מיכן ולהבא הוא נפסל".

עד זומם חידוש הוא, מאי חזית דסמכת אהני? סמוך אהני! אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך.

איכא דאמרי:

רבא נמי כאב"י סבירא ליה,

ומאי טעם קאמר 'מכאן ולהבא'? משום פסידא דלקוחות.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

דאסהידו בי תרי בחד.

אי נמי,

דפסלינהו בגזלנותא.

ואמר רבי ירמיה מדיפתאי:

עבד רב פפי עובדא כוותיה דרבא.

מר בר רב אשי אמר:

הלכתא כוותיה דאב"י.

והלכתא כוותיה דאב"י: ביע"ל קג"ס.

17. כז, א

רש"י

ה"ג מומר אוכל נבילות
לתיאבון דברי הכל פסול. דכיון
דמשום ממון קעביד דהא
שכיחא בזול טפי מדהיתירא
הוה ליה כרשע דחמס ופסול
לעדות:

שבועת שוא. על העמוד של אבן
שהוא של אבן שבועת שקר על
העמוד של אבן שהוא של זהב
אע"ג דלאו רשע דחמס הוא:

ומלוי רבית. הני אין אבל אוכל
נבילות להכעיס לא ומיהו
לתיאבון כגזלנין ומלוי ריבית
דמו דמשום ממון קעביד הלכך
חשוד למישקל שוחדא ואסהודי
שקרא:

בדיני נפשות. שכיון שהוחשד
לחמור הוחשד לקל:

אביי כר' מאיר. דהיינו נמי
מקולא לחומרא דאוכל נבילות
רע לשמים ואינו רע לבריות
אבל מעיד שקר בממון רע
לשמים ורע לבריות שהרי
מפסידן בעדותו וקא פסיל ליה
אביי משום נבילות לעדות
ממון:

**אליבא דרבי יוסי דכ"ע לא
פליגי.** כלומר אביי ודאי לאו
כרבי יוסי מצי לאוקומא
למילתיה דכיון דאמר רבי יוסי
ממון לנפשות לא מיפסל ואף על
גב דממון הוי רע לשמים ורע
לבריות וכל שכן דמנבלה לממון
לא אפסיל ולאביי על כרחיה
תנאי היא:

כי פליגי אליבא דר' מאיר.
כלומר לרבא לא תוקמא כתנאי
דרבא אפילו אליבא דר"מ אמר
למילתיה:

האי. דקתני אלו הגזלנין ומלוי
ריבית דמשמע אבל אוכלי
נבילות כשרין:

ר' יוסי היא. דאמר מקולתא
לחמירתא לא ויחידאה הוא:

מומר אוכל נבילות:
לתיאבון: דברי הכל פסול.
להכעיס: אביי אמר: פסול.
רבא אמר: כשר.

"אביי אמר: פסול" - דהוה ליה רשע, ורחמנא אמר "אל תשת רשע עד",
ו"רבא אמר: כשר" - רשע דחמס בעינן.

מיתבי:

"אל תשת רשע עד", "אל תשת חמס עד" - אלו גזלנין ומועלין בשבועות.
מאי לאו אחד שבועת שוא, ואחד שבועת ממון?

לא, אידי ואידי שבועת ממון,
ומאי "שבועות"? שבועות דעלמא.

מיתבי:

"אל תשת רשע עד", "אל תשת חמס עד" אלו גזלנין ומלוי רביות.
תיבתא דאביי, תיבתא.

נימא כתנאי:

"עד זומם פסול לכל התורה בולה,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

במה דברים אמורים? שהזם בדיני נפשות.

אבל הזם בדיני ממונות כשר לדני נפשות.

נימא אביי כרבי מאיר,

ורבא כרבי יוסי?

אביי כרבי מאיר, דאמר: אמרינן מקולא לחומרא.

ורבא דאמר כרבי יוסי, דאמר: מחומרא לקולא אמרינן, מקולא לחומרא לא אמרינן.

לא,

אליבא דרבי יוסי כולי עלמא לא פליגי,

כי פליגי אליבא דרבי מאיר.

אביי כרבי מאיר,

ורבא: עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא גבי עד זומם דממון,

דרע לשמים ורע לבריות.

אבל הכא דרע לשמים ורע לבריות לא.

והלכתא פנותיה דאביי.

והא איתותב!

ההיא - רבי יוסי היא.

ותיהוי נמי רבי יוסי,

רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי!

שאני התם:

דסתם לן תנא כרבי מאיר.

והיכא סתם לן?

כי הא דבר חמא קטל נפשא,

רש"י

לכהוהו לעיניה. ינקרו את עיניו דבטלו מיתות ב"ד והאי קנסא קא עבדינן ביה דב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה וי"א יטלו ממונו ויתנו ליורשין ויש אומרים שמתא וראשון עיקר:

חושלא שעורין קלופין:

קתא דבורטיא. בית יד של רומח:

כר' מאיר. דכיון דחשידי אממון חשידי אעדות נפשות:

כל הראוי לדון כו'. ומוקמא לה בחשודין:

אלא לאו רבי מאיר. דאמר כיון שהוחשד לממון פסול לעדות נפשות הלכך לא משכחת לה כשר לנפשות דליהוי פסול לממון:

בפסול יוחסין. דלנפשות בית דין מיוחסין בעינן כדתני רב יוסף (לקמן דף לו:) כשם שבית דין מנוקים בצדק שנאמר בצדק תשפוט כך ב"ד מנוקין מכל מום שנאמר כולך יפה רעיתי ומום אין בך:

דאי לא תימא הכי. דגבי יוחסין קאי אלא בחשודין אוקמת ליה: **ראוי לדון דיני ממונות**. בתמיה והא דברי הכל פסול הוא:

אלא בפסול יוחסין קאי. כגון גר וממזר דכשרין לדון דיני ממונות ופסולין לדון דיני נפשות:

ונשקיה לכרעיה דרב פפי. שהיפך בזכותו:

וקבליה לכרגיה דכוליה שניה. להצילו כל ימיו ממנת המלך:

אמר ליה ריש גלותא לרב אבא בר יעקב:

פוק עיין בה,

אי ודאי קטל לכהוהו לעיניה.

אתו תרי סהדי אסהידו ביה דודאי קטל.

אזל איהו אייתי תרי סהדי, אסהידו ביה בחד מהנד,

חד אמר: קמאי דידי גנב קבא דחושלא,

וחד אמר: קמאי דידי גנב אקתא דבורטיא.

כ"ב

אמר ליה:

מאי דעתך כרבי מאיר?!

רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי,

ורבי יוסי האמר: הוים בדיני ממונות פשר לדיני נפשות.

אמר ליה רב פפי:

הני מילי היכא דלא סתם לן תנא כרבי מאיר,

הכא סתם לן תנא כרבי מאיר.

ממאי?

אילימא מהא דתנן:

"כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות".

מני?

אילימא רבי יוסי היא,

הא איכא עד זומם דממון, דפשר לדיני נפשות, ופסול לדיני ממונות!

אלא לאו - רבי מאיר היא.

ממאי?

דילמא בפסולי יוחסין קאי.

דאי לא תימא הכי, סיפא דקתני:

"יש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות",

אמאי אינו ראוי?

דאיתום בדיני נפשות, ראוי לדון דיני ממונות?!

והא דברי הכל פסול הוא!

אלא בפסול יוחסין קאי,

הכא נמי בפסול יוחסין קאי.

אלא: הכא קא סתם לן תנא.

דתנן:

"אלו הן הפסולים:

המשחק בקוביא, ומלוי ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית, והעבדים.

זה הכלל: כל עדות שאין האשה נשירה לה, אף הן אין נשרים לה."

מני?

אילימא רבי יוסי - והאיכא עדות בדיני נפשות, שאין האשה נשירה לה והן נשרין לה.

אלא לאו,

רבי מאיר היא.

קם בר חמא נשקיה אכרעיה,

וקבליה לכרגיה דכולי שניה.

18. כז, ב - כח, א

רס"י

מתני'

אחיו ואחי אביו ואחי אמו. הן ובניהן ילפינן מקראי בגמרא:
בעל אחותו. כאחיו הוא דילפינן בעל כאשתו ובנו דהוה ליה בן אחותו כבן אחיו וילפינן בגמרא קרובי האם כקרובי האב:
בעל אחות אביו. כאחי אביו:
בעל אחות אמו. כאחי אמו: ובעל אמו גרסי בהדייהו:
וגיסו. בעל אחות אשתו:
וחורגו. בן אשתו:

לבדו. ולא בנו וחתנו ואי קשיא לך כיון דתנא בעל אמו פסול לו ממילא ידענא דהוא נמי פסול לבעל אמו למה לי למיתני חורגו אי משום דאתא לאשמעינן לבדו לישתוק מיניה וכל כמה דלא תני ליה מכללא דבעל אמו לא משתמע אלא הוא לבדו לא תיקשי דכל הני דמשתמע מכללא מיתני במתניתין בהדיא כגון אחי פסול לי ואני לו דאנא נמי אחיו ובנו פסול לי ואני לו דאנא אחי אביו ובמתני' תני לה אחי אבי פסול לי ואני לו שאני בן אחיו והא תנא ליה אחיו ובנו בן אחי אבי פסול לי ואני לו שאני בן אחי אביו אחי אמי פסול לי ואני לו שאני בן אחותו ותנן במתניתין בעל אחותו הוא ובנו דהיינו בן אחותו בן אחות אמי פסול לי ואני לו שאני בן אחות אמו ותנן במתני' בעל אחות אביו ובנו דהיינו בן אחות אביו בעל אחותי פסול לי ואני לו שאני בן אחי אביו ותנן במתני' חמיו ובנו וכן כוליהו כי מעיינת להו משכחת להו בהדיא בר מבן אחי אשתו דמפיק מכלל בעל אחות אביו וחתנו דמפיק מכלל דחמיו דלא מיתניא בהדיא:

וכל הראוי ליורשו. דהיינו קרובי האב אבל קרובי האם כגון אחי אמו כשר לו שהרי אינו ראוי ליורשו דתנן (בי"ב דף קח.) אחי האם מנחילין ולא נוחלין אבל הוא פסול לאחי אמו שהרי מעיד זה ראוי ליורשו וגיסו נמי כשר להעיד לו שאינו ראוי ליורשו:

באותה שעה. שהוא בא להעיד או שראה העדות:
היה קרוב. כגון חתנו שראוי ליורשו:
ונתרחק. שמתה אשתו קודם שראה עדות ז':

שושבינו. פסול לו בימי חופתו:
לא נחשדו ישראל על כך. להעיד שקר משום איבה ואהבה ודווקא בעדות פליגי אבל בדין מודו ליה רבנן דפסול לו לדון דכיון דסני ליה ולא מצי להפוכי בזכותיה:

גמ'

לא יומתו. שני אבות בעדות בניהם ועל כרחיק הני שני אבות באחין קא מישתעי שהן קרובין מן הכל דבאב ובנו לא מצי למימר דאם כן לא הוה קרי להו אבות דחד אב וחד בן סגי ולקמן מפרש כוליה מיניה:

כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. ונפרעין מהן עונותיהן ועון אבותיהם:
איש באחיו. איש שבביל אחיו:
אשכחן אבות לבנים. ראובר לבן שמעון דהיינו אחי אביו:

ובנים לאבות. בן שמעון לראובן דהיינו בן אחיו וכל שכן אבות להדדי דהא בנים מכח דידהו קא אתו ואימעיטו להו מהאי קרא אחיו ובנו ואחי אביו:

בנים להדדי מנלן. דקתני במתני' בן אחי אביו פסול לו:

ליכתוב לא יומתו אבות על הבן. דכיון דכתיב אבות שני אחים משמע ועל הבן הוי משמע בנו של כל אחד ואחד הוי פסול לשניהם:

לעלמא. שיהו שנים קרובים פסולין להעיד על אדם מן השוק:

מתניתין

ואלו הן הקרובין:

אחיו ואחי אביו ואחי אמו, ובעל אחותו, ובעל אחות אביו, ובעל אחות אמו, ובעל אמו, וחמיו, וגיסו. הן בנייהו וחתניהו. וחורגו לבדו.

אמר רבי יוסי:

משנת רבי עקיבא, אבל משנה ראשונה: דודו, וכן דודו, וכל הראוי ליורשו. כל הקרוב לו באותה שעה. היה קרוב ונתרחק - הרי זה פסול.

רבי יהודה אומר:

אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה, הרי זה קרוב.

האזהב והשונא.

אזהב זה שושבינו.

שונא הוא כל שלא דבר עמו שלשה ימים איבה.

אמרו לו: לא נחשדו ישראל על כך.

גמרא

מנהני מילי?

דתנו רבנן:

"לא יומתו אבות על בנים" (דברים כד, טז)

מה תלמוד לומר?

אם ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים, ובנים בעון אבות -

הרי כבר נאמר: "איש בחטאו יומתו!" (דברים כד, טז).

אלא "לא יומתו אבות על בנים" בעדות בנים,

"ובנים לא יומתו על אבות" - בעדות אבות."

"ובנים בעון אבות" לא?!

והכתיב: "פקד עון אבות על בנים" (שמות לד, ז)

התם כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן,

כדתניא:

"ואף בעונת אבתם אתם ימקו" (ויקרא כו, לט) -

כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.

אתה אומר כשאוחזין, או אינו אלא כשאין אוחזין?

כשהוא אומר "איש בחטאו יומתו" - הרי כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן."

ולא?!

והכתיב: "וכשלו איש באחיו" (ויקרא כו, לז) - איש בעון אחיו,

מלמד שכולן ערבים זה בזה!

התם שהיה בידם למחות ולא מיהו.

כח, א

אשפחן אבות לבנים ובנים לאבות, וכל שפן אבות להדדי, בנים לבנים מנלן?

אם כן, לכתוב קרא "לא יומתו אבות על בן", מאי "בנים"?

דאפילו בנים להדדי.

אשפחן בנים להדדי, בנים לעלמא מנלן?

אמר רמי בר חמא:

סברא הוא.

כדתניא:

כ"ז

בעדות אחיו. דאי לאו דאסהיד האי קרובו בהדיה לא הוה מיקטל נמצא בניים מתיים זה על זה:

שלשה אחים ואחד. מן השוק עם כל אחד ואחד מעידים על אכילת שני חזקה של קרקע של אדם מן השוק ומעיד אחד מן האחין והבא מן השוק. על שנה ראשונה ואחד מן האחין והבא מן השוק על שנה שניה והשלישי על השלישית והרי אלו שלש עדיות והחזקה קיימת ולא אמרי' עדות אחת היא והרי העדים קרובים אלא ג' עדיות נינהו דאשתא דקא מסהיד האי לא מסהיד האי:

והן עדות אחת להזמה. דעד דמתזמי כולהו לא משלמי ממונא דהא לא הוה מתוקמא בידא דלוקח אלא בסהדותא דכולהו:

אלא הזמה מעלמא קא אתי להו. עיי' המזימין אותן הן משלמים ולא זה על יד זה:

"אין העדים נעשין זוממין עד שיזמו שניהן".

ואי סלקא דעתך: בניים לעלמא כשרין, נמצא עד זומם נהרג בעדות אחיו.

אמר ליה רבא:

ולטיעמיה, הא דתנן:

"שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן, הרי אלו שלש עדיות."

והן עדות אחת להזמה."

נמצא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו!

אלא הזמה מעלמא קאתי,

הכא נמי הזמה מעלמא קאתי.

אלא, אם כן ליכתוב קרא ויבן על אבות',

אי נמי הם על אבות'

מאי "ובנים"?

אפילו בניים לעלמא.

אשפחן קרובי האב, קרובי האם מנלן?

אמר קרא: **"אבות" "אבות"** תרי זימני,

אם אינו ענין לקרובי האב, תניהו ענין לקרובי האם.

אשפחן לחובה, לזכות מנא לן?

אמר קרא: **"יומתו" "יומתו"** תרי זימני,

אם אינו ענין לחובה תניהו ענין לזכות.

אשפחן בדיני נפשות, בדיני ממונות מנלן?

אמר קרא: **"משפט אחד יהיה לכם"** (ויקרא כד, כב)

משפט השוה לכם.

19. כח, א

רפ"י

הוה ליה שלישי בראשון. בני שלישי הוא ואחי אבא ראשון דאבא ואחיו ראשונים ואני שני ובני שלישי ואמר רב דשלישי לא יעיד בראשון:

ואנן במתניי שני בשני ושני בראשון תנן אבל כולי האי לא פסיל מתניי:

שני בשני. כגון אחי אביו ובנו אחי אבא לי ואני לו הרי ראשון בשני ושני בראשון בן אחי אבא לי ואני לו הרי שני בשני אבל בני לאחי אבא לא תנן:

מאי חתנו דקתני מתניי. אחי אביו ובנו וחתנו האי חתנו דמתניי אבנו קאי דהוה שלישי האי חתן ולקמן פריך א"כ הוה שלישי בשני:

אגב אורחיה. דבעי לאשמועינן שלישי פסול נקט חתן בנו דאשמועינן נמי בעל כאשתו:

שמנה אבות. עם בניהם וחתניהם הוו כ"ד אע"ג דבמתניי תשעה תנן בר מחורגו שאין בן וחתן עמו לקמן פריך לחו:

תלתין ותרתי. ח' אבות וח' בנים וח' חתנים וח' בני בנים ואע"ג דאיכא תו ח' חתנים שם חתנות חד קרי ליה:

ואמאי קרי ליה. רב לחתנו דמתניי חתן בנו כיון דחתן לא הוי מזרעו ומעלמא אתי כדור שלישי חשיב ליה רב והלכך בני נמי לאחי אבא דהוי שלישי בראשון פסול ואיכא לאקשווי לרב כיון דאמר חתן כדור אחר דמי אמאי פסול חתנו לאחי אבא הוה ליה רביעי בראשון אלא מילתא אחריתי אקשי ליה עד דאפקיה מהאי טעמא לגמרי:

אי הכי. דחתן נמי כדור אחר דמי וקתני מתניי חתן אחי אבא פסול לי הוה ליה שלישי פסול להעיד בשני ורב אכשר שלישי בשני דקאמר אף אני לא אעיד לו אני ובני אבל בני לבנו יעיד:

ה"ג אלא רב דאמר כר"א. ולעולם חתן לאו כדור אחר דמי ורב דפסיל שלישי בראשון כר' אלעזר דאמר שלישי בשני פסול וכ"ש שלישי בראשון ומיהו לית הלכתא כוותיה דאמרינן ביש נוחלין (ביב ד' קכח). דשלישי (בראשון) כשר והלכתא כוותיה דרב מדברתראי הוה:

בן בנו של אחי אבא. לדידי הוי שלישי בשני ורב שלישי בראשון נפקא ליה מדכתיב בנים הוו שנים:

וי"ו לרבות בני בנים. דפסולין לאבות דהוה שלישי בראשון:

רבי אלעזר. כרב סבירא ליה דוי"ו לרבות אתא ודריש על בנים למימר דכל דפסילי לאבות פסול לבנים הלכך כי היכי דג' בראשון פסול שלישי בשני נמי פסול:

אמר רב:
אחי אבא לא יעיד לי, הוא ובנו וחתנו.
אף אני לא אעיד לו, אני ובני וחתני.

ואמאי?
הוה ליה שלישי בראשון,
ואנן שני בשני תנן, שני בראשון תנן, שלישי בראשון לא תנן!

מאי "חתנו" דקתני במתניתין?
חתן בנו.

וליתני 'בן בנו'!
מילתא אגב אורחיה קא משמע לן.
דבעל כאשתו.

ואלא הא דתני רבי חייא:
"שמונה אבות, שהן עשרים וארבעה"
הני תלתין ותרתי הוי!

אלא,
לעולם חתנו ממש,
ואמאי קרי ליה 'חתן בנו'?
כיון דמעלמא קאתי, כדור אחר דמי.

אי הכי,
הוה ליה שלישי בשני, ורב אכשר שלישי בשני!

אלא רב דאמר כרבי אלעזר.
דתניא:
"דבי אלעזר אומר:
ב"שם שאחי אבא לא יעיד לי, הוא ובנו וחתנו,
בן בן אחי אבא לא יעיד לי, הוא ובנו וחתנו",

ואפתי הוה ליה שלישי בשני,
ורב אכשר שלישי בשני!

רב סבר ליה כוותיה בחדא,
ופליג עליה בחדא.

מאי טעמא דרב?
דאמר קרא: "לא יומתו אבות על בנים ובנים ...", לרבות דור אחר.

ורבי אלעזר?

"על בנים" אומר רחמנא,
פסולי דאבות, שדי אבנים.

20. כח, א-ב

רפ"י

ותנא תונא. תנא דידן כמו אבונא אבונא: חתן בעל אחותי פסול לי ואני לו שאני אחי חמותו ואני לחתן בעל אחות אבי בן אחי חמותו אני ולחתן בעל אחות אמי בן אחות חמותו אני מילתיה דרב נחמן מחתניהן דקתני מתניי יליף וכן מילתיה דרב אשי מחתניהן דאחיו ואחיו אביו ואחיו אמו שפסולין לו והוא להם הוי איהו לגביהו אחי חמיו ובן אחי חמיו ובן אחות חמיו: **גוילי.** קלפים: **באשת חורגו.** על נכסי מלוג שלה בהשפטה עם אדם מן השוק ובנשי שאר קרובים לא איבעי להו דכיון דבניהם פסולין לו והוא להם פסול אף לנשים לפי שהבנים ראויין לירש את אמן אבל חורגו דבנו כשר מיבעי לן באשתו: **בעל כאשתו.** ואשה כבעלה והרי הוא כאילו חמיה ותנן (דף כז:): חמיו פסול קרוב הוא:

אמר רב נחמן:

אחי חמותי לא יעיד לי,
בן אחי חמותי לא יעיד לי,
בן אחות חמותי לא יעיד לי.
ותנא תונא:

"בעל אחותו, ובעל אחות אביו, ובעל אחות אמו, הן ובניהן וחתניהן".

אמר רב אשי:

כי הוין בי עולא איבעי לן:
אחי חמיו מהו?
בן אחי חמיו מהו?
בן אחות חמיו מהו?

אמר לן: תניתיה

"אחיו, ואחיו אביו, ואחיו אמו, הן ובניהן וחתניהן".

כח, ב

רב איקלע למזבן גוילי.
בעו מיניה: מהו שיעיד אדם באשת חורגו?

בסורא אמרי:
בעל כאשתו.

בפומבדיתא אמרי:
אשה כבעלה.

דאמר רב הונא אמר רב:

מניין שהאשה כבעלה?

דכתיב: **"עדות אחי אביך לא תגלה,**

אל אשתו לא תקרב דידך הוא" (ויקרא יח, ד),

והלא אשת דודו הוא!

מכלל דאשה כבעלה.

21. כח, ב

רס"י

אחי האח. בן שיש לבעל אמו מאשה אחרת פסול לו מפני שהוא אחי אחיו:
אבי חתן ואבי כלה. בן ראובן שנשא בת שמעון לא נתקרבו ראובן ושמעון בכך וכשרין להעיד זה לזה בכל עדיות ולא אמרין בשביל בנו שנתקרב ראובן לשמעון נפסל ראובן לשמעון:
ולא דמו. ראובן ושמעון להדדי: **אלא כי אכלא לדנא.** כמגופה שאינה דומה לחבית:
לאפוקי מינה. לחוב לה ולזכות לבעל דינה דקרוב לא הוי כל זמן שלא נשאה ומיהו לעיולי לה לא מהימן דאדעתא דידיה קעביד:
מאי דעתיד. דלא חשבת ליה קרוב:
לא אונן. אם מתה אינו נאסר בקדשים מחמת אנינות:
ואין מטמא לה. אם כהן הוא ואית דלייג אינה מטמאה וכן היא אינה נאסרת באנינות מיתתו בקדשים ואינה מטמאה אינה מצווה להתעסק בו ואידי דתניא לא אוננת תנא ולא מיטמאת ולא דווקא דנשים דכהונה לא הוזהרו על הטומאה:
גובה כתובתה. בדכתב לה מן האירוסין מוקמינן לה בשנים אוחזין (בי"מ דף יח.) ואהא דקתני לא מטמא לה קא סמכת ואמרת לאו קרוב הוא:
התם. גבי טומאה וירושה:
בשאר תלה רחמנא. כדכתיב (ויקרא כא) כי אם לשארו הקרוב ואמר מר (יבמות דף כב:) שארו זו אשתו וכן בירושת הבעל לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה מיכן שהבעל יורש את אשתו ביש נוחלין (בי"ב.. 'קט:):

"ובעל אמו.. הוא ובנו וחתנו".

בנו היינו אחיו!

אמר רבי ירמיה:

לא נצרכה אלא לאחי האח.

רב חסדא אכשר באחי האח.

אמרו ליה: לא שמייע לך הא דרבי ירמיה?

אמר להו: לא שמייע לי, כלומר, לא סבירא לי.

אי הכי, היינו אחיו!

תנא:

"אחיו מן האב",

וקתני: "אחיו מן האם".

אמר רב חסדא:

אבי חתן ואבי כלה מעידין זה על זה,

ולא דמו להדדי אלא כי אכלא לדנא.

אמר רבה בר בר חנה:

מעיד אדם לאשתו ארוסה.

אמר רבינא:

לא אמרן אלא לאפוקי מינה.

אבל לעיולי לה לא מהימן.

ולא היא,

לא שנא לאפוקי ולא שנא לעיולי - לא מהימן.

מאי דעתיד?

כדאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא:

אשתו ארוסה - לא אונן ולא מטמא לה.

וכן היא - לא אוננת ולא מטמאה לו.

מתה - אינו יורשה,

מת הוא - גובה פתובתה.

התם "שארו" תלה רחמנא, ואפתי לאו שארו היא.

הכא משום איקרובי דעתא הוא,

והא איקרובא דעתיה לגבה.

22. כח, ב

ר"י

גיסו. לבדו אבל בנו וחתנו כשרים לגיסו ורבי יוסי פליג אמתני בתרתי חדא דקתני מתני' בגיסו בן וחתן ופליג נמי אבעל אחות אמו דקתני מתני' דהוה קרוב וכן גם הוא קרוב לו דהוי לו בן גיסו פסול הוא לו משום דאיהו לדידיה בעל אחות אמו אבל משום קורבה דבן גיסו לא מיפסיל ונפקא מינה דחתן גיסו כשר להעיד לו (והוא הדין לגיסו והיינו דקתני בברייתא בתרייתא ר' יהודה אומר חורגו אף חורגו דמודה נמי בגיסו ואתא ר' יוסי למימר גיסו לבדו והוא הדין לחורגו) זה"ו נוס"ח אח"ר בפ"י ונראה גיסו לבדו ורבי יוסי פליג אמתניתי בחדא דקתני מתני' גיסו ובנו וחתנו (כשרים לגיסו) דאבעל אחות אמו דקתני מתניתי דהוי קרוב וכן גם הוא קרוב לו דהוי ליה בן גיסו לא פליג רבי יוסי עלה ומודה הוא דבן גיסו פסול לו משום דאיהו לדידיה בעל אחות אמו אבל משום קורבה דבן גיסו לא מפסיל ונפקא מינה דחתן גיסו כשר וכו'.

מאי גיסו דקאמר רבי יוסי אף גיסו. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: הכי גרסינן אלא הכי קאמר חורגו לבדו אבל גיסו הוא ובנו וחתנו ואתא רבי יוסי למימר גיסו לבדו אבל חורגו הוא ובנו וחתנו:

אלא הא דתני רבי חייא כו' לא רבי יהודה ולא ר' יוסי. דלר' יהודה ט' אבות הויין במתני' בר מחורגו וכן לר' יוסי תשעה הויין: אלא חורגו לבדו אבל גיסו הוא ובנו וחתנו ואתא ר' יוסי למימר גיסו לבדו וכל שכן חורגו:

ומתני' רבי יהודה. דקתני בן וחתן בגיסו:

ברייתא ר' יוסי. אפיק גיסו וחורגו הוי ח' אבות ובנים וחתנים ואית דמוקמי להאי בן גיסו דקא מכשר ר' יוסי בבן שיש לו לגיסו מאשה אחרת כי היכי דלא לפלוג ר' יוסי אבעל אחות אמו ולא מיתוקמי שפיר דכל בנייהם דמתני' מאותה אשה קאמר ועוד אי מאשה אחרת מכשר ר' יוסי מכלל דתנא דידן מאשה אחרת נמי פסול משום קרוב מחמת קרוב תיקשי לרב חסדא דאכשר באחי האח דהשתא בן גיסו פסול משום אחי בן אחות אשתו אחי האח מיבעיא:

הלכה כר' יוסי. קס"ד כר' יוסי דמתני' דלא פסול אלא קרוב הראוי לירש וגיסו אינו ראוי לירשו: דפסיל בגיסו דקתני גיסו לבדו:

לא ס"ד. דהא בהדיא פריש שמואל לפסולא דגיסו כגון אנא ופנחס שהיה אחיו וגיסו מכלל דגיסו דעלמא כשרין:

משום גיסו. ושמואל פירושא דגיסו אתא לאשמעי:

א"ל. למקבל מתנה:

זיל קנייה בעדי מסירה. אם יש לך עדים אחרים שמסר לך שטר זה בפניהם הביאם ויעידו ותהיה שלך דסבר כרבי אלעזר דאמר' במסכת גיטין (ד' נ:) אפי' לא חתמו בו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם:

במזויף מתוכו. שחתמו בו עדים פסולים שהוא פסול דבמאי קני ליה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא:

"חורגו לבדו".

תנו רבנן:

"חורגו לבדו.**רבי יוסי אומר: גיסו".**

ותניא אידך:

"גיסו לבדו,**רבי יהודה אומר: חורגו".**

מאי קאמר?

אילימא הכי קאמר: חורגו לבדו, והוא הדין לגיסו.

אתא רבי יוסי למימר גיסו לבדו, והוא הדין לחורגו.

אלא מתניתי דקתני: **"גיסו הוא ובנו וחתנו" - מני?**

לא רבי יהודה ולא רבי יוסי!

ואלא, הכי קאמר:

חורגו לבדו, אבל גיסו הוא ובנו וחתנו.

ואתא רבי יוסי למימר גיסו לבדו, אבל חורגו הוא ובנו וחתנו.

ואלא הא דתני רבי חייא: **"שמונה אבות, שהן עשרים וארבעה", כמאן?**

לא כרבי יוסי ולא כרבי יהודה!

אלא,

הכי קאמר: חורגו לבדו, אבל גיסו הוא ובנו וחתנו,

ואתא רבי יוסי למימר גיסו לבדו, וכל שכן חורגו.

מתניתי רבי יהודה,

בריייתא רבי יוסי היא.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי יוסי.

ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי.

סבר רב יוסף לאכשורה דאמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי יוסי.

אמר ליה אביי:

ממאי דרבי יוסי דמתניתי דמכשר בגיסו?

דילמא רבי יוסי דבריייתא, דפסיל בגיסו?

לא סלקא דעתך.

דאמר שמואל: כגון אנא ופנחס דהויין אחי וגיסו,

אבל גיסו דעלמא שפיר דמי.

ודילמא כגון אנא ופנחס, משום גיסו קאמר?

אמר ליה:

זיל קנייה בעדי מסירה כרבי אלעזר.

והאמר רבי אבא:

מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו, שהוא פסול.

אמר ליה:

זיל, לא שבקי לי דאובתביניה לך.

23. כח, ב - כט, א

רש"י

קרובים ונתרחקו הווי. שמתה
 אחותם אשת מר עוקבא:
 בקבא דקירא אידבקי בכוי. בקב
 של שעה נדבקתי בכס בתמיה
 כלומר איני דבוק בכס כלל אלא
 אתון לא צייתיתון דינא:

"דבי יהודה אומר" כו'

אמר רבי תנחום אמר רבי טבלא אמר רבי ברונא אמר רב:
 הלכה כרבי יהודה.

רבא אמר רב נחמן:
 אין הלכה כרבי יהודה.

וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
 אין הלכה כרבי יהודה.

איכא דמתני לה להא דרבה בר בר חנה, אהא:
 "את זו דרש רבי יוסי הגלילי:

"ובאת אל המהנים הלויים,

ואל השפט אשר יהיה בימים ההם" (דברים יז, ט)

וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו?
 אלא: זה שהיה קרוב ונתרחק".

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
 הלכה כרבי יוסי הגלילי.

כטא, בני חמוה דמר עוקבא קרובים ונתרחקו הווי,

אתו לקמיה לדינא,

אמר להו: פסילנא לכו לדינא.

אמרו ליה: מאי דעתך כרבי יהודה?

אנן מיייתנן איגרתא ממערבא: דאין הלכה כרבי יהודה.

אמר להו: אטו בקבא דקירא אידבקנא בכוי?

דלא קאמינא פסילנא לכו לדינא,

אלא משום דלא צייתיתו דינא.

רפ"י

מיום ראשון ואילך. בטלה
שושבינות וכשר להעיד:

24. כט, א

"אוהב זה שושבינו". וכו'

וכמה?

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה אמר רב:
כל שבעת ימי המשתה.

ורבנן משמיה דרבא אמרי:
אפילו מיום ראשון ואילך.

25. כט, א

רפ"י

והוא לא אויב לו יעידנו. דהאי והוא אעד קאי דמעיד שהוא חייב גלות והעד לא אויב לו לרוצח דאי ברוצח הא כתיב (דברים ד) והוא לא שונא לו וקראי אחריני טובא: ולא מבקש רעתו ידינו. דסמיך ליה ושפטו העדה וקאמר ר' יהודה דהאי לא מבקש רעתו אשופטים קאי ולשון זה מצאתי בברייתא דסיפרי ולא בסיפרי שלנו והוא לא אויב לו העד ולא מבקש רעתו השופט: חד לדין. דבדין מודו רבן דשונא לא ידון דלא מצי חזי ליה זכותא: ואידך. לפסול בדין אחד שני דיינין ששונאין זה את זה:

"השונא כל שלא דבר" כו'

תנו רבנן:

"והוא לא אויב לו" - יעידנו.

"ולא מבקש רעתו" - ידינו.

אשפתן שונא, אוהב מנלן?

קרי ביה הכי:

"והוא לא אויב לו ולא אוהב לו" - יעידנו,

"ולא מבקש רעתו ולא טובתו" - ידינו.

מידי 'אוהב' כתיב?!

אלא סברא הוא,

אויב מאי טעמא? משום דמרחקא דעתיה,

אוהב נמי מקרבה דעתיה.

ורבנן, האי "לא אויב לו ולא מבקש רעתו" - מאי דרשי ביה?

חד - לדין,

איך - כדתניא:

"אמר רבי יוסי ברבי יהודה:

"והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו" -

מבאן לשני תלמידי חכמים, ששונאין זה את זה, שאין יושבין בדין באחד."

26. כט, א

רס"י

מתניתין

בִּיצַד בּוֹדְקִים אֶת הָעֵדִים?
 הֵיוּ מְכַנְּסִין אוֹתָן לַחֲדָר וּמְאַיְמִין עֲלֵיהֶן.
 וּמוֹצִיאִין אֶת כָּל הָאֵדָם לַחוּץ, וּמְשַׁיְרִין אֶת הַגְּדוֹל שֶׁבָּהֶן,
 וְאוֹמְרִים לוֹ: אֲמֹר הֵיאָךְ אֲתָה יוֹדֵעַ שָׁזָה חַיִּיב לָזֶה.
 אִם אָמַר: הוּא, אָמַר לִי שְׂאֵנִי חַיִּיב לוֹ,
 אִישׁ פְּלוֹנִי אָמַר לִי שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ, - לֹא אָמַר כְּלוּם.
 עַד שְׂיֹאמַר: בְּפִנְיֵנו הוֹדָה לוֹ, שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ מֵאֲתִים זֹז,
 וְאַחַר כֵּן מְכַנְּסִין אֶת הַשְּׂנִי, וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ.
 אִם נִמְצָאוּ דְבָרֵיהֶן מְכוּוְנִין, נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר.
 שְׁנַיִם אוֹמְרִים: זָכָאִי, וְאַחַד אוֹמַר: חַיִּיב - זָכָאִי.
 שְׁנַיִם אוֹמְרִים: חַיִּיב, וְאַחַד אוֹמַר: זָכָאִי - חַיִּיב.
 אֶחָד אוֹמַר חַיִּיב וְאַחַד אוֹמַר זָכָאִי,
 אֲפִילוּ שְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ שְׁנַיִם מְחַיִּבִין, וְאַחַד אוֹמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ - יוֹסִיפוּ הַדֵּינִין.
 גָּמְרוּ אֶת הַדָּבָר, הֵיוּ מְכַנְּסִין אוֹתָן.
 הַגְּדוֹל שֶׁבְּדֵינֵינוּ אוֹמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי אֲתָה זָכָאִי, אִישׁ פְּלוֹנִי אֲתָה חַיִּיב.
 וּמְנַיִן לְכַשְׂיָצָא לֹא יֹאמַר:
 "אֵינִי מְזַכֶּה וְחַיִּבֵּי מְחַיִּיבִים, אֲבָל מֶה אַעֲשֶׂה שֶׁחַיִּבֵּי רְבוּ עָלַי?"
 עַל זֶה נֹאמַר: ("לֹא תִלָּךְ רְכִיל בְּעַמִּיךָ" (ויקרא יט, טז)),
 וְאוֹמַר: "הוֹלֵךְ רְכִיל מַגְלָה סוּד" (משלי יא, א).

גמרא

היכי אָמְרִינָן לָהּ?

אָמַר רַב יְהוּדָה:

הֲכִי אָמְרִינָן לָהּ: "נְשִׂאִים וְרוּחַ וְגִשְׁמִים אֵין אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שְׁקָר" (משלי כה, יד).

אָמַר (לִיה) רַבָּא:

יְכִלִי לְמִימַר: 'שֵׁב שְׁנֵי הוּהּ כְּפָנָא, וְאַבְבָּא אוֹמְנָא לֹא חֲלִיף'.

אָלָא אָמַר רַבָּא:

אָמְרִינָן לָהּ: "מִפִּינֵי וְחֲרִב וְחֵץ שִׁנּוּן אִישׁ עֵנָה בְּרַעְיוֹ עַד שְׁקָר" (משלי כה, יח).

אָמַר (לִיה) רַב אֲשִׁי:

יְכִלִי לְמִימַר: 'שֵׁב שְׁנֵי הוּהּ מוֹתְנָא, וְאִינִישׁ כְּלֹא שְׁנִיה לֹא שְׂכִיב'.

אָלָא אָמַר רַב אֲשִׁי:

אָמַר לִי נְתָן בַּר מֵר זוּטְרָא: אָמְרִינָן לָהּ: 'סְהַדֵּי שְׁקָרֵי אַאוּגְרִייהוּ זִילִי',
 דְּכַתְּיב: "וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנַיִם אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל נִגְדוּ,
 וַיַּעֲדוּהוּ לֵאמֹר בְּרַכְתָּ אֱלֹהִים וּמְלָךְ" (מלכים א' כא, י).

מתני'
 מאימין עליהם. מפרש בגמרא:
 הוא אמר לי. הלוה אמר לי:
 לא אמר כלום. דעביד איניש
 דאמר פלוני נושה בי כדי שלא
 יחזיקוהו עשיר:
 הודה לו. שהיו שניהם בפנינו
 להודות נתכוון להיות לו עדים
 בדבר:
 שנים אומרים זכאי ואחד אומר
 חייב זכאי. דכתיב (שמות כג)
 אחרי רבים להטות. אפילו
 שנים מחיבין או מזכין
 והשלישי אומר איני יודע יוסיפו
 הדיינין. ואע"ג דאי הוה פליג
 עליהו הוי בטל במיעוטא כי
 אמר איני יודע הוי כמי שלא
 ישב בדן ונמצא הדין בשנים
 ואנן תלתא בעינן:
 מכניסין אותן. לבעלי דינין
 ובגמרא פריך הא לא אפקינהו:

גמ'
 היכי א"ל. לעדים כשמאימין
 עליהם:
 נשיאים ורוח וגשם וגוי. בשביל
 מתהלל במתת שקר דהיינו
 מעידי שקר גשמים נעצרים
 ואפילו כשהשמים מתקשרים
 בעבים ורוח להוריד גשמים אין
 הגשם בא:
 אמר רבא. מאי איכפת להו אם
 לא ירדו גשמים אמרי בלבם
 משל הדיוט שב שני הוה כפנא
 ואבבא אומנא לא חליף על פתח
 מי שיודע אומנות ובעל מלאכה
 לא עבר הרעב:
 מפץ וחרב וגוי איש עונה וגוי.
 בעון עדות שקר דבר בא
 ויתייראו שלא ימותו:
 אאווגרייהו זילי. השוכרים
 אותם מבזים אותם וקלים הם
 בעיניו:
 והושיבו שנים אנשים בני
 בליעל. גבי נבות היוזרעאלי
 כתיב שיועצי המלך היו יועצים
 לשוכרם והיו קורין אותם בני
 בליעל:

27. כט, א

רפ"י

בפנינו. משמע שעשאונו עדים :
פטור. ואע"פ ששמעו עדים
 אתמול שהודה לו הואיל ולא
 אמר אתם עדיי :
משטה אני בך. שוחק הייתי בך
 בשביל שהיית שואלני מה שלא
 היה :
הכמין. החביא כמו וארב לו
 (דברים יט) ויכמון ליה :
ואין טוענין למסית. המסית
 חבירו לעבודת כוכבים אין
 טוענין אותו ב"ד בשבילו טענת
 זכות אלא אם כן טוענה הוא :
ואם לא טען. משטה הייתי בך
 כשהודיתי אלא אמר לא אתן
 לך הבא עדים שהלית לי אין
 טוענין בשבילו אלא אומרין לו
 אחרי שהודיתה לך שלם :
ובדיני נפשות. אם יש טענת
 זכות והוא אינו יודע לטעון
 טוענין לו :
לפי שלא טען. הנחש לא טען
 הקב"ה בשבילו :

"אם אָמַר: הוּא, אָמַר לִי" כו' "עַד שְׂיֵאמְרוּ בְּפָנֵינוּ הוֹדָה לוֹ שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ מֵאֵתֵינוּ זוּד".

מְסִייע לִיה לְרַב יְהוּדָה,
 דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
 צָרִיד שְׂיֵאמַר 'אַתֶּם עֲדִי'.

אֵיתָמַר נְמִי:
 אָמַר רַבִּי חֵיִיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
 'מִנְה לִי בִידָךְ',
 אָמַר לוֹ: 'הֵן',
 לְמַחֵר אָמַר לוֹ: 'תְּנֶהוּ לִי',
 אָמַר: 'מִשְׁטָה אֲנִי בְךָ' - פְּטוּר.

תְּנִיָא נְמִי הָכִי:
 "מִנְה לִי בִידָךְ",
 אָמַר לוֹ: 'הֵן'.
 לְמַחֵר אָמַר לוֹ: 'תְּנֶהוּ לִי'.
 אָמַר לוֹ: 'מִשְׁטָה אֲנִי בְךָ' - פְּטוּר.
 וְלֹא עוֹד אֵלָא אֶפִּילוּ הַבְּמִין לוֹ עֲדִים אַחוּרֵי גְדַר, וְאָמַר לוֹ: 'מִנְה לִי בִידָךְ',
 אָמַר לוֹ: 'הֵן'.
 דְּצוֹנָף שֶׁתּוֹדָה בְּפָנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי?
 אָמַר לוֹ: 'מִתְיִירָא אֲנִי שְׂמָא תַכְפִּינִי לְדִין'.
 לְמַחֵר אָמַר לוֹ: 'תְּנִיָהוּ לִי'.
 אָמַר לוֹ: 'מִשְׁטָה אֲנִי בְךָ' - פְּטוּר.
 וְאִין טוֹעֲנִין לְמַסִּית".

"מִסִּית" מֵאֵן דְּכַר שְׂמִיָה?

חֲסוּרֵי מִיחְסָרָא וְהָכִי קִתְּנִי:
 אִם לֹא טָעַן, אִין טוֹעֲנִין לוֹ.
 וּבְדִינֵי נַפְשוֹת, אַף עַל גַּב דְּלֹא טָעַן - טוֹעֲנִין לוֹ.
 וְאִין טוֹעֲנִין לְמַסִּית.

מֵאֵי שְׂנֵא "מִסִּית"?

אָמַר רַבִּי חֵמָא בַר חֲנִינָא:
 מִפְּרִקְיָה דְּרַבִּי חֵיִיא בַר אֲבָא שְׂמִיעַ לִי:
 שְׂאֵינִי מַסִּית, דְּרַחֲמָנָא אָמַר "וְלֹא תִהְיֶה לְךָ תַכְסֵּה עֲלֶיךָ" (דברים יג, ט),

אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן:
 מִנְיִן שְׂאִין טוֹעֲנִין לְמַסִּית?
 מִנְחָשׁ הַקָּדְמוֹנִי.

דְּאָמַר רַבִּי שְׂמֵלָא:
 הֲרַבָּה טְעָנוֹת הִיָּה לוֹ לְנַחֵשׁ לְטָעוֹן, וְלֹא טָעַן,
 וּמִפְּנֵי מַה לֹא טָעַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא?
 לְפִי שֶׁלֹא טָעַן הוּא.

מֵאֵי הָוָה לִיה לְמִימַר?

דְּבַרֵי הָרַב וְדְבַרֵי תַלְמִיד דְּבַרֵי מִי שׁוֹמְעִין?
 דְּבַרֵי הָרַב שׁוֹמְעִין!

אָמַר חֲזַקְיָה:

כָּ"י

ולא תגעו בו. הקב"ה לא הזהירם על הנגיעה ומתוך תוספת גירעו שדחף הנחש את חוה על האילן עד שנגעה בו אמר לה ראי שאין מיתה על הנגיעה אף על האכילה לא תמותי:

אמתים. דל אליף מהכא קרי ביה (מתים) הוי שתי מאות אמה כל אותיות שבתורה הברתם ככתיבתם כמו ועשית ואמרת כאלו כתובה בה"א וכן אתה חסר כמו אותה מלא:
עשתי עשרה. דל עיי"ן מהכא הוו להו שתיים עשרה:

מניין שכל המוסף גורע?

שנאמר: **"אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו"** (בראשית ג, ג).

רב מושך שיא אומר:

מהכא: "אמתים וחצי ארמו" (שמות כה, י).

רב אשי אומר:

"עשתי עשרה יריעת" (שמות כו, ז).

28. כט, א-ב

רש"י

לא היו דברים. לא הודיתי לך והרי עדים
ששמעו:
הוחזק כפרן. ואינו נאמן עליו בשבועה:
כל מילי דכדי לא דכירי אינשי. דברים של
חנם כלומר הואיל ואותה הודאה דברי רוח
היו שהשטה בו לא דכירי אינשי ושכח אותה
הודאה:
כילתא. יריעה הפרוסה סביבות המטה:
עירי ושכבי ליהו עלך סהדי. רוצה אתה
שיהו כל השומעין מעידין בין נייעורין בין
ישינים שהיה מכיר זה בו שלא יודה בפני
עדים אמר בלבו שמא יהא סבור שכולם
ישינים ויאמר הן:
קב רשו. מלא קב שטרות יש עליו:
מאן מסיק בי. למי אני חייב כלום:
אדם עשוי. לומר לבריות חייב אני מעות
לפלוגי להתרחק מעין הרע:
שלא להשביע. שלא ליראות שבע מממון:
עכברא דשכיב אדינרי. עשיר שלא נהנה
מממונו כעכבר זה ששוכב על דינרי זהב
ואינו נהנה מהן:
ניזול וניהדר. נשלם החצי שקיבלנו:
כבר הורה זקן. ר' ישמעאל שקיבלתם על פיו
ולא אחלוק על מה שעשה:

אמר אבלי:

לא שנו אלא דאמר: 'משטה אני בה',
אבל אמר א' לא היו דברים מעולם',
הוחזק כפרן.

כט,ב

אמר רב פפא בריה דרב אחא בר אדא:
הכי אמרינן משמיה דרבא:
כל מילי דכדי לא דכירי אינשי.

ההוא דאכמין ליה עדים לחבריה בכילתיה,
אמר ליה: 'מנה לי ביך'.
אמר ליה: 'הן'.
אמר: 'עירי ושכבי ליהו עלך סהדי'.
אמר ליה: 'לא'.

אמר רב קהנא:

הא אמר ליה 'לא'.

ההוא דאכמין עדים בקיברא לחבריה,
אמר ליה: 'מנה לי ביך'.
אמר ליה: 'הן'.
'חיי ומיתי ליהו עלך סהדי'!
אמר ליה: 'לא'.

אמר רבי שמעון:

הא אמר ליה 'לא'.

אמר רבינא ואיתימא רב פפא:

שמע מינה מהא:

הא דאמר רב יהודה אמר רב:

צריך שיאמר 'אתם עדיי',

לא שגא כי אמר ליה,

ולא שגא כי אמר מלן ושתיק לן.

טעמא דאמר ליה 'לא',

אבל אי שתיק - הכי נמי.

ההוא דהוה קרו ליה 'קב רשו'.

אמר: מאן מסיק בי אלא פלוני ופלוני.

אתו תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן.

אמר רב נחמן:

אדם עשוי שלא להשביע את עצמו.

ההוא דהוה קרו ליה 'עכברא דשכיב אדינרי',

כי קא שכיב, אמר: 'פלניא ופלניא מסקו בי זוז'.

בתר דשכיב אתו תבעינהו ליורשין,

אתו לקמיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי,

אמר להו: כי אמרינן: 'אדם עשוי שלא להשביע את עצמו'

הני מילי מחיים, אבל לאחר מיתה לא.

פרעו פלגא.

תבעינהו לדינא לאידך פלגא.

אתו לקמיה דרבי חייא,

אמר להו: כשם שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו, כך אדם עשוי שלא להשביע:

אמרו ליה: ניזיל וניהדר!

אמר להו: כבר הורה זקן.

29. כט, ב

כ"י

וקנו מידו. כותבין שטר הודאה ואע"פ שלא אמר כתבו דסתם קנין לכתובה עומד :
ואם לאו אין כותבין. ואע"ג דאמר להו אתם עדיי וחיוב לשלם לו אפילו הכי ניחא ליה מלוה על פה ממלוה בשטר :
שלשה. עשאן בית דין והפקרין הפקר ויכולין לשנותו לעשות מלוה בשטר ולהיות במקום הלוח לעשות שליח לכותבה :
אודיתא. שטר הודאה בפני שלשה שלא קנו מידו :
כניפי ויתבי. שלשה שהיו יושבין ובא והודה לו בפניהם הואיל ולא זימנום וקיבצום לכך לא נעשו ב"ד אלא עדים דדילמא אי לא הוו אלא תרי הוה מודי ליה קמיהו ולא הוה מהדר אחר ב"ד :
כנפינהו איהו כותבין. דמדכניף תלתא דעתא אבי דינא :
דקבעי דוכתא. כדרך הדיינין :
ושלחו. שליח בשמיהו ללוה למיטי קמיהו לדינא ואודוי והואיל ועומד בדין נעשית כמלוה בשטר שגלויה לכל הלכך כותבין :
במקרקעי. קרקע שהיה ראובן מוחזק בה והודה לשמעון שהיא שלו :
כותבין. דהא כיון דאודי ליה דידיה הוא ולא מיחסרה גוביינא דבשלמא מטלטלי מלוה להוצאה ניתנה וחוב בעלמא הוא ומלוה על פה ריעא ממלוה בשטר ולא ניחא ליה לאלומה אבל הכא גלויי מילתא בעלמא הוא :
לדימהריא. שם מקום :
איתנהו בעיניהו. בשעת הודאה :
מאי. מי אמרינן כיון דצבורין ומונחין ואודי ליה כל היכא דאיתנהו דידיה הו או דילמא כיון דמלוה להוצאה ניתנה שמא יוציאה ולא ניחא ליה למיהוי שטרא עילויה ובהודאה בפני שני עדים קאמר :

הודה בפני שנים, וקנו מידו - כותבין, ואם לאו - אין כותבין.

בפני שלשה ולא קנו מידו, רב² אמר:

כותבין.

ורב אסי אמר:

אין כותבין.

הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי.

אמר רב אדא בר אבהו:

הא אודיתא, זימנין כתבין וזימנין לא כתבין

כניפי ויתבי - לא כתבין.

כנפינהו איהו - כתבין.

רבא אמר:

אפילו כנפינהו איהו - לא כתבין,

עד דאמר להו: 'הוו עלי דייני'.

מר בר רב אשי אמר:

אפילו אמר 'הוו עלי דייני' - לא כתבין,

עד דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני ליה לבי דינא.

הודה במטלטלי, וקנו מידו - כותבין,

ואם לאו - אין כותבין.

במקרקעי ולא קנו מידו, מאי?

אמימר אמר:

אין כותבין.

מר זוטרא אמר:

כותבין.

והלכתא - כותבין.

רבינא איקלע לדמהריא,

אמר ליה רב דימי בר רב הונא מדמהריא לרבינא:

מטלטלי ואיתנהו בעיניהו, מאי?

אמר ליה: כמקרקעי דמו.

רב אשי אמר:

כיון דמחסרי גוביינא - לא.

30. כט, ב

רפ"י

ההיא אודיתא. שנים חתומים עליה:
נעשה גדול. המוכר דקיימא לן (ב"ב דף קנו.) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים הכא נמי כיון דשנים לא מצוי כתבי אלא ברשותו ודאי איהו אמר להו:
דאנן לא ידעינן. כלומר יש דיינין הרבה שאין בקיאיין בהלכה זו שאמרנו דשנים שלא קנו מידו אין כותבין:
דוכרן פיתגמי. לא היה כתוב בה זכרון עדות בלשון עדים אלא בלשון זכרון. דברים והוא לשון דיינין:
וכל לישיני דבי דינא: כל דבריהם היו כתובין בלשון ב"ד ולא היו חתומין אלא שנים ולא הוה כתיב ביה במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי. כדמצרכינן בכתובות (דף כב.) בשלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם:
היינו דריש לקיש. דאמר חזקה אין ב"ד כותבין שטר אלא: כדת וכהלכה והני וודאי תלתא הוו:
לבית דין טועין. סבורין שיהו שנים כשרים לדון:
בי דינא. הכל יודעין שאין שנים קרוים ב"ד:
בי דינא דרבנא אשי. דאינהו ודאי ידעי שאין ב"ד קרויין בשנים:
ואמר לן רבנא אשי. לכתוב כך דכיון דהוא היה שם מסתמא לא צוה לפחות משלשה לכתוב והאי דנקט רב אשי לפי שביית דינו היה ראש בימי רבינא ושניהם סידרו גמרא של תלמוד בבלי כדאמרין התם (בהשוכר את הפועלים (דף פו.) רב אשי ורבינא סוף הוראה ובימיו נאמרו דברים הללו. והוקבעו בגמרא:

ההיא אודיתא דלא הוה כתוב בה 'אמר לנא כתבו וחתמו והבו ליה'.

אב"י ורבא דאמרי תרוייהו:

היינו דריש לקיש.

דאמר ריש לקיש:

חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול.

מתקיף לה רב פפי ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע:

מי איכא מידי דאנן לא ידעינן, וספרי דבי דינא ידעי!?

שאילינהו לספרי דאב"י וידעי, לספרי דרבא וידעי!

ההיא אודיתא דהוה כתב ביה 'דוכרן פיתגמי' וכל לישיני דבי דינא,

ולא הוה כתב בה 'במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי'.

סבר רבינא למימר היינו ריש לקיש.

אמר ליה רב נתן בר אמי:

הכי אמרינן משמיה דרבא:

כל כי האי גוונא חיישינן לבית דין טועין.

אמר רב נחמן בר יצחק:

אי כתב בה 'בי דינא' תו לא צריד.

ודילמא בית דין חצוף הוא,

דאמר שמואל: שנים שדנו דיניהם דין, אלא שנקראו 'בית דין חצוף'.

דכתב ביה. "בי דינא דרבנא אשי"

ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו!

דכתיב בו: '(ואמרנא ליה לרבנא אשי) ואמר לן רבנא אשי'.

ל,

31. ל, א

כ"י

בבית לא אמר כלום. אינו נאמן לפי שאין בידו ליטלן:
בשדה דבריו קיימין. דמה לו לשקר אם רוצה נוטלן ונותנן לאותו שהוא מעיד עליו:
אם כמוסר. אם נראה להם כמוסר דבריו לבניו באמת בלשון צוואה:
כמערים. שהוא מתיירא שלא יטלם בחייו או שלא יחזיקוהו כעשיר להוסיף על יציאותיו:
שהניח לו אביו. ולא אמר להו היכן הם:
בעל החלום. שר המראה חלומות בלילה:
כך וכך הם. מגיד לו כמה יש:
לא מעלין כו'. ויכול להוציאם במקומן:

תנו רבנן:

"אמר להו אחד:

אני ראיתי אביכם שהטמין מעות בשדה תיבה ומגדל,

ואמר: 'של פלוני הו', 'של מעשר שני הו',

בבית - לא אמר כלום,

בשדה - דבריו קיימין.

כללו של דבר:

כל שבידו ליטלן - דבריו קיימין,

אין בידו ליטלן - לא אמר כלום.

הרי שראו את אביהו שהטמין מעות בשדה תיבה ומגדל,

ואמר: 'של פלוני הו', 'של מעשר שני הו',

אם כמוסר - דבריו קיימין,

אם כמערים - לא אמר כלום.

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו,

ובא בעל החלום ואמר לו:

'כך וכך הו, במקום פלוני הו, של מעשר שני הו, זה היה מעשה,

ואמר: דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין".

32. ל, א

רש"י

מיכתב היכי כתבינן. פסק דין במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים: זכאי פלוני: מדבריהם נזדכה. משמע שהיה מחלוקת ביניהם ומתוך דבריהם נזדכה: לשלומי איהו מנתא בהדייהו. אם טעו השנים וחייבין לשלם מביתם פליגי הנך רבנן בדין השלישי אם ישלם חלקו עמהם: מאן דאמר זכאי. כתבינן ולא כתבינן פלוגתייהו דקסבר כולם שוין ואף השלישי ישלם עמהם דאי לא הוה איהו בהדייהו בתרי לא הוה מיפסיק דינא: לשלומי אינהו. לבעל הדין חלקו של דיין שלישי: למאן דאמר פלוני ופלוני מזכין כו' לא משלמי. דלהכי כתבינן פלוגתא בהדיא לאודועי דבתרי נגמר דינא. ולא קיבלו עלייהו כולי דינא:

"שנים אומרים זכאי" כו'

מיכתב היכי כתבי?

רבי יוחנן אמר:
'זכאי'.

ריש לקיש אמר:
'פלוני ופלוני מזכין, ופלוני ופלוני מחייבין'.

רבי אלעזר אמר:
'מדבריהו נזדכה פלוני'.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו: לשלומי איהו מנתא בהדייהו.
דלמאן דאמר 'זכאי' - משלם.

ולמאן דאמר 'פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין' - לא משלם.

ולמאן דאמר 'זכאי' - משלם!?

לימא להו: אי לדידי צייתיתון אתון נמי לא שלמיתון!

אלא, איכא בינייהו לשלומי אינהו מנתא דידיה.
למאן דאמר 'זכאי' - משלמי.

למאן דאמר 'פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין' - לא משלמי.

ולמאן דאמר: 'זכאי' - משלמי!?

ולמרו ליה: אי לא את בהדן לא הוה סליק דינא מידן.

אלא,

איכא בינייהו משום "לא תלק רמיל בעמיק" (ויקרא יט, טז).

רבי יוחנן אמר: 'זכאי' - משום "לא תלק רמיל".

ריש לקיש אמר: 'פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין' - משום דמייחזי כשיקרא. ורבי אלעזר, אית ליה דמר, ואית ליה דמר. הלכך כתבי הכי: 'מדבריהם נזדכה פלוני'.

33. ל, א

רש"י

התם קיימי. דהא לא קתני מתניי שיוציאום לאחר ששמעו דבריהם:
עד שיראו. שניהם כאחת. את העדות ולקמן יליף טעמא:
אין עדותן מתקיימת בב"ד. לפסוק הדין על פיהם:
עד שיעידו שניהם כאחת. וסתמא היא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה:
לימא דלא כר' נתן. דהא מתניי קתני דלעיילינהו לטהדי משום דמתחילה כשבדקום שמעו דבריו של זה בלא זה:
ור' נחמיה היא. דאמר בשעת משא ומתן הוו מפקי להו לבעלי דינים:

"גמרו את הדבר היו מכניסין" כו'

למאן?

אילימא בעלי הדינין - התם קיימי!
 אלא לעדים.

למאן?

דלא כרבי נתן.

דתנאי:

"לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהו באחד.

רבי יהושע בן קרחה אומר:

אפילו בזה אחר זה.

ועוד: אין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהו באחד.

רבי נתן אומר:

שומעין דבריו של זה היום, וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו".

לא,

לעולם בעלי דינין, ורבי נחמיה היא.

דתנאי:

"רבי נחמיה אומר:

כך היה מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים:

מכניסין בעלי דינין ושומעין דבריהן,

ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם,

ומוציאין אותן לחוץ, ונושאים ונותנים בדבר.

גמרו את הדבר מכניסין אותן".

והתנאי

"גמרו את הדבר מכניסין את העדים!"

ההיא דלא כרבי נתן.

34. ל, א-ב

רפ"י

במאי . קמיפלגי. ת"ק ור' יהושע:

אמנה דקא מסהיד האי כו'. זה אומר בפני הלוחו מנה וזה אומר בפני הלוחו מנה זה לא ראה של זה נמצא שאין כאן עדות שלם במנה אחד:

ואידך. מ"מ תרווייהו מסהדי דמנה קא רשי ביה:

והוא עד. והאי קרא בשני עדים משתעי לגבי קרבן שבועת העדות דאילו השביע עד אחד ולא העידו פטור:

דתניא ממשמע שנאמר כו'. עד אחד משמע:

ואפקיה רחמנא בלשון חד. דכתיב והוא עד:

לשבועה אתי. עד אחד אינו מחייבו ממון אלא שבועה הלכך כשהעיד זה יחידי וזה יחידי לא שייכא תורת ממון בעדותן ולא מצרפינן להו דהא לאו לחיוביה ממונא אתו:

ודכולי עלמא. תנא קמא ור' נתן:

כרבנן דפליגי אדר' יהושע בן קרח. סבירא להו דאמרי בעינן שיראו שנים כאחד וילפינן טעמא מוהוא עד דליחזי כחד וגבי הגדה פליגי תנאי דסיפא באקושיה הגדה לראיה כדכתיב (ויקרא ה) או ראה אם לא יגיד בחד קרא:

גופא:

"לעולם אין עדותו מצטרפת עד שיראו שניהם באחד. רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה."

במאי קמיפלגי?

איבעית אימא קרא, ואיבעית אימא סברא.

איבעית אימא סברא: אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי, ומנה דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי. ואידך: מנה בעלמא תרווייהו קמסהדי.

איבעית אימא קרא: דכתיב: **"והוא עד או ראה או ידע"** (ויקרא ה, א), ותניא

"ממשמע שנאמר: 'לא יקום עד' אינו יודע שהוא אחד? מה תלמוד לומר: 'אחד'?"

זה בנה אב:

כל מקום שנאמר "עד" - הרי כאן שנים, עד שיפרט לך הכתוב "אחד". ואפקיה רחמנא בלשון חד, למימר: עד דחזו תרווייהו כחד.

ואידך?

"והוא עד או ראה או ידע" - מכל מקום.

"ואין עדותו מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהם באחד.

רבי נתן אומר:

שומעין דבריו של זה היום ונשיבא חבירו למחר שומעין דבריו,"

במאי קמיפלגי?

איבעית אימא סברא, איבעית אימא קרא.

איבעית אימא סברא:

מר סבר: עד אחד, כי אתי - לשבועה אתי, לממונא לא אתי. ואידך: אטו כי אתו בהדי הדדי, בחד פומא קא מסהדי. אלא מצרפינן להו, הקא נמי ליצרפינהו.

ואיבעית אימא קרא:

"אם לוא יגיד ונשא עונו"

ודכולי עלמא כרבנן דפליגי עליה דרבי יהושע בן קרחה, והקא באקושי הגדה לראיה קא מיפלגי. מר סבר מקשינן הגדה לראיה, ומר סבר לא מקשינן.

לב,

35. לב

רבי שמעון בן אלעאי הוה מושתקיד עליה דרבי יוסי ברבי חנינא למסמכיה, ולא קא מיסתייע מילתא.

יזמא חד הוה יתיב קמיה דרבי יוחנן,

אמר להו: מי איכא דידע: הלכה דרבי יהושע בן קרחה, או לא?

אמר ליה רבי שמעון בן אלעאי: דין ידע,

אמר ליה: לימא איזו.

אמר ליה: ליסמכיה מר ברישא.

סמכיה.

אמר ליה: בני, אמור לי כיצד שמעת?

אמר ליה: כך שמעתי, שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן.

אמר: לזה הוצרכתי!?

השתא, ומה עיקר ראיה בהדי הדדי, אמר רבי יהושע בן קרחה לא בעינן,

הגדה, מיבעיא!?

אמר ליה: הואיל ועליית לא תרד.

אמר רבי זירא:

שמע מינה: גברא רבה, כיון דסמך סמך.

אמר רבי חייא בר אבין אמר רב:

הלכה דרבי יהושע בן קרחה, בין בקרקעות בין במטלטלין.

עולא אמר:

הלכה דרבי יהושע בן קרחה בקרקעות, אבל לא במטלטלין.

אמר ליה אבוי:

הלכה מפלל דפליגי,

והאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב:

מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע.

ותני רב אידי בר אבין בנזיקין דבי קרנא:

"מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה:

בעדות בכור, ובעדות קרקע, ובעדות חזקה,

וכו שבת ושבבת!"

גברא אגברא קא רמית!?

מר סבר פליגי,

ומר סבר לא פליגי.

מאי "וכו שבת ושבבת"?

אילימא אחד אמר אחת בגבה, ואחד אמר אחת בכריסה,

האי חצי דבר וחצי עדות הוא!

אלא: אחד אמר שתיים בגבה, ואחד אמר שתיים בכריסה.

אמר רב יוסף:

אנא אמינא משמיה דעולא:

הלכה דרבי יהושע בן קרחה, בין בקרקעות בין במטלטלין,

ורבנן דאתו ממחוזא אמרי:

אמר רבי זירא משמיה דרב:

בקרקעות אין, אבל לא במטלטלין.

רב לטעמיה, דאמר רב:

הודאה אחר הודאה, הודאה אחר הלואה - מצטרפי.

הלואה אחר הלואה, הלואה אחר הודאה - לא מצטרפי.

רס"ו

משתקיד. מצפה ומחזר ושוקד לסומכו:

דין ידע. זה יודע ורבי יוסי בר חנינא היה:

שמודה ר' יהושע לר' נתן. דכי היכי

דלא בעי ר' יהושע ראיה כי הדדי

הגדה נמי כי הדדי לא בעי:

בין בקרקעות. זה אומר בפני הודה

לו שקרקע זה שלו וזה אומר אף

בפני הודה לו:

בין במטלטלין. זה אומר בפני

הלווה מנה וזה אומר בפני הלווה

מנה ואע"פ דאמנה דקמסחיד האי

לא מסהיד האי מ"מ תרווייהו

מסהדי שחייב לו מנה:

הלכה כמותו בקרקעות. שמוטל

הקרקע בפניו ושניהם מעדין

עליה:

אבל לא במטלטלין. דאין עדות

שלימה לא על זה ולא על זה:

מכלל דפליגי. עליה רבנן בקרקעות:

בעדות בכור. תנן בבכורות (דף לה.)

כל מומין הראויין לבא בידי אדם

רועים כהנים אין נאמנין לומר

מאליו נפל בו מום זה לפי שנחשדו

כהנים להטיל מומין בבכורות בזמן

הזה כדי להתירן בשחיטה ואם

הביא בכור להראותו לחכם צריך

שני עדים עמו שמאליו נפל בו מום

זה אם הביא עד אחד על מום זה

ועד אחד על מום אחר בבכור זה

מצטרפין ואית דאמרי בעדות בכור

להעיד שהתירו חכם ולא מילתא

היא דהא חד נאמן דעד אחד נאמן

באיסורין ואפילו כהן שהוא בעליו

נאמן דתנן (שם דף לו.) נאמן הכהן

לומר הראיתי בכור זה ובעל מום

הוא דמילתא דעבידא לאיגלווי לא

משקר:

ובעדות חזקה. זה אומר בפני אכלה

שלוש שנים ראשונות של שמיטה וזה

אומר בפני אכלה שלש שנים

אחרונות מצטרפי דאחד קרקע

מסהדי חזקה מעלייתא:

וכן. לענין שתי שערות שבין ושבת

וכי פליגי בהלוואת מנה פליגי משום

דלאו אחד מנה קמסהדי:

גברא אגברא. רבי אבא ור' אידא

אדעולא:

בגבה. בין קישרי אצבעותיה:

חצי דבר וחצי עדות. עד א' הוא חצי

עדות שיער אחת הוא חצי דבר:

אלא אחד אומר שתיים בגבה.

דתרווייהו מסהדי דגדולה היא:

בקרקעות אבל לא במטלטלין.

הלכה כמותו דלא בעינן דחזו

תרווייהו כחד בקרקעות משום דכי

מסהדי בני דינא תרווייהו ידעי

דאחדא מילתא מסהדי וקרינא ביה

והוא עד ואע"ג דבשעתא דחזי לא

ידע בחבריה אבל לא במטלטלין דכי

מסהדי קמן לאו אחד מנה מסהדי:

רב. דאמר אבל לא במטלטלין משום

דלאו בחד מנה מסהדי:

לטעמיה דאמר רב הודאה אחר

הודאה. זה אומר בפני הודה לו על

מנה באחד בשבת וזה אומר בפני

הודה לו עליו בשני בשבת:

הודאה אחר הלואה. זה אומר בפני

הלווה מנה באחד בשבת וזה אומר

בפני הודה לו מנה בשני בשבת:

מצטרפי. דאיכא למימר בחד מנה

קמסהדי וכדמוקי לקמן:

הלואה אחר הודאה. מנה אחרינא

הוא ולא מצטרפי אע"ג דתרווייהו

אמרי שחייב לו מנה:

כָּס"י

הוֹדָאָה אַחַר הוֹדָאָה נְמִי. דִּילמָא מְנָא דְאוּדֵי לִיה קְמִי הָאִי לֹאוּ הֵיִינוּ מְנָה דְאוּדֵי לִיה קְמִי הָאִי: וְאִכְתִּי בְתֵרָא יָדַע. דְאִמְנָה דְקָא מְסַהִיד אִיהוּ מְסַהִיד אִידָךְ אַבְל קְמָא לֹא יָדַע דְאִחַד מְנָה קְמִסְהֵדִי הִלְכָךְ לֹא קְרִינָא בֵּיה וְהוּא עַד דְמִשְׁמַע תְּרוּוִיָּהּ כַּחַד: לֹאוּ הֵיִינוּ הוֹדָאָה אַחַר הוֹדָאָה. כִּיּוֹן דְבַעִינָן דִּידַע סְהֵדָא בַּחֲבֵרִיהַ עַל כְּרַחֲיָךְ הוֹדָאָה אַחַר הוֹדָאָה נְמִי חֲכִי מוֹקְמֵת לָהּ: . דְאִמְר לִיה לְבִתְרָא מְנָה דְמוֹדִינָא קְמָךְ. יְזִיפִי קְמִי פְלַנְיָא וְהֵדֵר אִמְר לִיה לְקַמָּא מְנָה דִּיזִיפִי קְמָךְ אוֹדְאִי לִיה קְמִי פְלַנְיָא וְתִרְתִּי לְמָה לִי לְרַב לְמִימֵר: הֵיִינוּ דְשְׁמִיע לִי. עַל בְּנֵי עֵירָךְ: דְרַמִּיתוּ דִּיקְלֵי וְזַקְפִּיתוּ לִיה. שְׂאֵתֶם מְשׁוּנִים קוֹצְצִין דְקָלִים וְחוּזְרִין וְנוֹטְעִין אוֹתָן כְּלוּמֵר בּוּנִים . וְסוֹתְרִים שְׁפִירֶשְׁתֶּם לִי קוֹשִׂיא וְחוּזְרֶתֶם וְסוֹתְרֶתֶם: מְצַטְרְפִין. דְמִי"מ הֵן מְעִידִין שְׁחִיב לֹו מְנָה:

אֲשַׁפְחִיָּה רַב נְחֻמָּן פֶּר יִצְחָק לְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לִיה: מֵאִי שְׁנָא הַלּוּאָה אַחַר הַלּוּאָה דְלֹא דְמְנָה דְקָא חֲזִי הָאִי לֹא קָא חֲזִי הָאִי. הַוְדָאָה אַחַר הוֹדָאָה נְמִי אֲמַנָּה דְקָא מוֹדָה קְמִי הָאִי, לֹא מוֹדֵי קְמִי הָאִי?

דְאָמַר לִיה לְהָאִי בְתֵרָא 'בְּהָאִי מְנָה דְאוּדֵי לִיה קְמָךְ, אוֹדְיִי לִיה נְמִי קְמִי פְלוֹנִי.

אִכְתִּי, בְתֵרָא יָדַע, קְמָא לֹא יָדַע!

דְהֵדֵר אֲזוּל,

אָמַר לִיה לְקַמָּא: 'הָאִי מְנָה דְאוּדֵי לִיה קְמָךְ אוֹדְיִי לִיה נְמִי קְמִי פְלוֹנִי'.

אָמַר לִיה:

תְּנוּחַ דְעֵתָךְ שְׁהֵתְנַחַתְּ אֶת דְעֵתִי.

אָמַר לִיה:

מֵאִי נִיחֻתָא?

דְרַבָּא, וְאִיתִימָא רַב שְׁשֵׁת, שְׂדָא בְּהַ נְרָגָא: לֹאוּ הֵיִינוּ הוֹדָאָה אַחַר הַלּוּאָה?

אָמַר לִיה:

הֵיִינוּ דְשְׁמִיע לִי עֲלִיכּוּ דְרַמִּיתוּ דִּיקְלֵי וְזַקְפִּיתוּ לְהוּ.

נְהַרְדְּעֵי אָמְרִי:

בֵּין הוֹדָאָה אַחַר הוֹדָאָה,

בֵּין הוֹדָאָה אַחַר הַלּוּאָה,

בֵּין הַלּוּאָה אַחַר הַלּוּאָה,

בֵּין הַלּוּאָה אַחַר הוֹדָאָה מְצַטְרְפּוֹת,

קְמָאן? כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה.

36. ל ב

רפ"י

בבדיקות. שאינה משבע חקירות באיזו יום באיזו שעה שהזמה תלויה בהן אבל בכליו שחורין וכליו לבנים שאין דין הזמה תלויה בהן :
מנה שחור. סלע ישנה :
אין מצטרפין. הואיל ובעיקר גוף העדות מתכחשי :
וארנקי שחורה. דלאו בעיקר גוף העדות מתכחשי דכוותיה בדיני נפשות לא בתמיה :
באירן. יושרמ"א בלע"ז :
אין זה נכון. אין עדות זו מכוונת ולישנא דקרא נקט והנה אמת נכון הדבר (דברים יג) דמהאי קרא נפקא לן בדיקות (לקנ ן) מ(:
גברא אגברא. דרב חסדא אדרב יהודה :
כר' יהושע בן קרחה. דמכל מקום שניהם מעידים שחייב לו מנה :
היכא דלא מכחשו אהדדי. כגון זה מעיד על מנה שביים שני וזה מעיד על מנה שביים ראשון ושניהן מודין שזה לא ראה בשל זה אבל היכא דשניהם מעידים על מנה אחד ומכחשין זה את זה מי אמר :
הוא דאמר כי האי תנא. נהרדעי אמרו כי האי תנא דאמר זה אומר מנה וזה אומר מאתים דמכחשין זה את זה מצטרפין למנה שיש בכלל מאתים מנה ולא אמרינן שתיהן שקרו אלא הלך אחר הפחות שבהם :
נחלקה עדותן : שכיון שהאחד שקרן שוב אין כאן עדות :
יש בכלל מאתים מנה. שניהם מעידין על מנה ובאותו מנה אין מכחשין זה את זה :
כי האי גוונא. דתרי מיני נינהו וכולי האי מיכחשי הדדי מי אמר :
לדמי. זה אומר בפני הודה לו דמי חבית של יין וזה אומר בפני הודה דמי חבית של שמן דתרווייהו משהדי אדמי חבית יין :
בדיוטא עליונה. הלוהו מנה :
דיוטא. עלייה הבולטת לרשות הרבים על פני רוחב הבית ובני רשות הרבים עוברים תחתיה :
וצירוף עדותן. כר' יהושע בן קרחה דתרווייהו מנה מחייבי ואע"ג דמתכחשי בבדיקות כדרב יהודה :

אמר רב יהודה:

עדות המכחשת זו את זו בבדיקות - כשרה בדיני ממונות.

אמר רבא:

מסתברא מילתיה דרב יהודה:

באחד אומר: 'בארנקי שחורה', ואחד אומר: 'בארנקי לבנה', אבל אחד אומר: 'מנה שחור', ואחד אומר 'מנה לבן' - אין מצטרפין,

'ארנקי שחורה' בדיני נפשות לא?!

והאמר רב חסדא:

אחד אומר: 'בסייף הרגו', ואחד אומר: 'בארירן הרגו' - אין זה נכון, אחד אומר: 'כליו שחורים', ואחד אומר: 'כליו לבנים' - הרי זה נכון!

לא, אגברא אגברא קא רמית?!

נהרדעי אמרי:

אפילו אחד אומר: 'מנה שחור', ואחד אומר: 'מנה לבן' - מצטרפים.

כמאן?

כרבי יהושע בן קרחה.

אימר דשמעת ליה לרבי יהושע בן קרחה היכא דלא מכחשו אהדדי, היכא דמכחשי אהדדי - מי אמר?!

אלא הוא דאמר כי האי תנא,

דתניא:

"אמר רבי שמעון בן אלעזר:

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים,

שאחת אומרת: מאתים, ואחת אומרת: מנה,

שיש בכלל מאתים מנה.

על מה נחלקו?

על פת אחת:

שבית שמאי אומרים: נחלקה עדותן,

ובית הלל אומרים: יש בכלל מאתים מנה."

אחד אומר: 'חבית של יין', ואחד אומר: 'חבית של שמן',

הנה עובדא, ואתי לקמיה דרבי אמי.

חייביה רבי אמי לשלומי ליה חביתא דחמרא, מיגו חביתא דמשחא.

כמאן?

כרבי שמעון בן אלעזר.

אימר דאמר רבי שמעון בן אלעזר היכא דיש בכלל מאתים מנה,

כי האי גוונא מי אמר?!

לא, צריכא לדמי.

אחד אומר: 'בדיוטא העליונה', ואחד אומר: 'בדיוטא התחתונה',

אמר רבי חנינא:

מעשה בא לפני רבי וצירף עדותן.

כ"ז

בתר עשרין ותרתין שנין.
 דאיתמר בי מדרשא אפקיה
 ההוא תלמידא ודבר לשון הרע
 היה:

.37 לא, א

"מניין לבשיצא" כו'

תנו רבנן:

"מניין לבשיצא לא יאמר:

הריני מזכה וחבירי מחייבין, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי?

תלמוד לומר: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, ז),

ואומר: "הולך רכיל מגלה סוד" (משלי יא, ג).

ההוא תלמידא דנפיק עליה קלא דגלי מילתא דאיתמר בי מדרשא,
 בתר עשרין ותרתין שנין.

אפקיה רב אמי מבי מדרשא.

אמר: דין גלי רזיא.

38. לא, א

רפ"י

מתני'

כל זמן שמביא ראיה. הבא לבית דין ולא היה שטר זכותו בידו ויצא מבית דין חייב ולאחר זמן מצא שטר זכותו והביאו:
סותר את הדין. בית דינו סותרין לו דינו שפסקו ומחייבין את שכנגדו:
הבא ראיה. שטר זכותך:
הרי זה אין כלום. שהרי אמר אין לי וחיישנין שמא זייף או שכר עדים:
קרבו פלוני ופלוני כו'. אפילו רבן שמעון בן גמליאל מודה שכיון שהיה יודע בהן ואמר אין לי ודאי שקרנים הן:
פונדטו. חגורתו:

גמ'

הלכה כרבן שמעון. אקמייתא קאי כיון דלא אמר אין לי אע"ג דלא מצא בתוך שלשים יום:
דאי עבד. כרבנן מהדר עובדא:
ממילא ידעינן אין הלכה כרבן שמעון. והכא ליכא למימר כדלעיל מיניה דאי עבד כו' דבשלמא התם אי לאו דהדר ואמר אין הלכה כחכמים הוה אמינא אי עביד לא מהדרין דאלים כח דברי המרויבין אבל הכא כיון דאמר הלכה כחכמים פשיטא דאי עביד כיחיד מהדרין להו:
הא קא משמע לן דבהא. לחודא הוא דאין הלכה כרבן שמעון הא בכל מקום הלכה כמותו אפילו בערב וצידן:

מתניתין

כל זמן שמביא ראיה - סותר את הדין.
אמר לו: כל ראיות שיש לך הבא מיכן עד שלשים יום, **מצא בתוך שלשים יום - סותר, לאחר שלשים יום - אינו סותר.**
אמר רבן שמעון בן גמליאל:
מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים, ומצא לאחר שלשים?
אמר לו: הבא עדים, ואמר: 'אין לי עדים'.
אמר לו: הבא ראיה, ואמר לו: אין לי ראיה, ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים - הרי זה אינו כלום.
אמר רבן שמעון בן גמליאל:
מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים, לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה?
ראה שמתחייב בדין, ואמר: 'קרבו פלוני ופלוני ויעידוני', או שהוציא ראיה מתחת פונדטו - הרי זה אינו כלום.

גמרא

אמר רבה בר רב הונא:
הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

ואמר רבה בר רב הונא:
אין הלכה כדברי חכמים.

פשיטא!

כיון דאמר: 'הלכה כרבן שמעון בן גמליאל', ממילא ידענא ד'אין הלכה כחכמים'!

מהו דתימא:

הני מיילי לכתחילה, אבל בדיעבד, שפיר דמי, קא משמע לן: דאי עביד - מהדרין ליה.

רש"י

ערב. בגט פשוט (בי"ב די קעג):
 צידן. במסכת גיטין במי שאחזו
 קורדייקוס (די עד):
 ראייה אחרונה. הך בתרייתא
 דמתני' דאילו בקמייתא
 הילכתא כוותיה:

.39 לא, א

"אמר לו: הבא עדים" כו' "אמר רבן שמעון בן גמליאל" כו'

אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן:
 הלכה כדברי חכמים.

ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן:
 אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

פשיטא!

כיון דאמר: 'הלכה כדברי חכמים',

ממילא ידענא ד'אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל'!

הא קא משמע לן: דבההיא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל,

הא בכולהו - הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

לאפוקי מהא דאמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן:

כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו,

חוץ מערב, וצידו, וראיה אחרונה.

40. לא, א-ב

רש"י

זנפק שטרא מתותי ידה. שהאמינוה הלוח והמלוה לשומר: **אותיות ניקנות במסירה.** המוכר שטי"ח לחבירו קנה החוב במסירת אותיות ומילתיה דרבי בהמוכר את הספינה (בי"ב ד' עו.) והכא נמי קנאתו והוי כדידה ונאמנת לומר פרוע: **קלתיה.** שרפתו הלכך מה לה לשקר: **דאיתחזק בני דינא.** שכתוב בו הנפק לא אלימא איהי לאפקועי מעשה בי"ד: **סימפון.** שובר ויצא מתחת יד לוח כמשפטו: **יתקיים.** השטר בחותמיו יעידו עדים על חתימות ידיהן וכשר: **אין עליו עדים.** והרי הוא יוצא מתחת יד שלישי ולא מתחת יד הלוח הואיל ושניהם מודים שזה מינהו להיות שלישי בניניהם כשר: **או שיצא אחר חיתום שטרות.** בתוך שטר המלוה נכתב השובר תחת העדים כשר שהרי המלוה עצמו מוחזק בשטרו ואי לאו דפרעיה לא הוה שביק למיכתב תברא בגווייה:

ההוא ינוקא דתבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן. אמר ליה: אית לך סהדי? אמר ליה: לא. אית לך ראיה? אמר ליה: לא. חייביה רב נחמן.

הוה קא בכי ואזיל. שמעוהו הנך אינשי, אמרו ליה: אנו ידעינן במילי דאבוך. אמר רב נחמן: בהא אפילו רבנן מודו, דינוקא במילי דאבוה לא ידע.

ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה, אמרה ליה: ידענא בהאי שטרא דפריע הוה. הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן: כמהן? כרבי, דאמר: 'אותיות נקנות במסירה'. אמר ליה: שאני הכא, דאי בעיא קלתיה.

איכא דאמרי:

לא הימנה רב נחמן.

אמר ליה רבא לרב נחמן: והא אי בעיא קלתיה! כיון דאיתחזק בני דינא, איבעיא קלתיה לא אמרינן.

לא, ב.

איתביה רבא לרב נחמן:

"סימפון שיש עליו עדים - יתקיים בחותמיו.

אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי, או שיצא אחר חיתום שטרות - נשר".

אלמא שלישי מהימן.

תיובתא דרב נחמן, תיובתא.

41. לא, ב

רס"י

עד שישתתם טענותיו. משמע שאמר בבית דין אין לי לא עדים ולא ראיה וחזר ואמר קרבו פלוני ופלוני שהיו מזומנין שם ומתחילה סותר טענותיו לומר אין לי:

הא גופא קשיא. ישתתם טענותיו משמע מכיון שישתמו שוב אין מביא ראיה ואפילו מצאם לאחר זמן כרבנן והדר קתני קרבו דמשמע דהאי הוא דלא מייתי דאפי' רשב"ג מודה בו אבל מצאם לאחר זמן מייתי כרבנן שמעון:

ואמר אין לי עדים. ואפילו מצאם לאחר זמן אינו סותר כרבנן:

דסקיא. שק של עור שהיו שטרותיו של אביו מונחין בו:

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן:

לעולם מביא ראיה וסותר, עד שישתתם טענותיו.

ויאמר: 'קרבו פלוני ופלוני והעדוני'.

הא גופא קשיא:

אמרת: 'ישתתם טענותיו' - אתאן לרבנן,

והדר אמרת: 'קרבו איש פלוני ופלוני והעדוני' - אתאן לרבנן שמעון בן גמליאל.

וכי תימא: כולה רבן שמעון בן גמליאל, ופרושי קא מפרש

מאי 'עד שישתתם טענותיו' - עד שיאמר 'קרבו פלוני ופלוני והעדוני',

והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו,

חוצי מערב וצידו וראיה אחרונה!

אלא, כי אתא רב שמואל בר יהודה, אמר רבי יוחנן:

לעולם מביא ראיה וסותר עד שישתתם טענותיו, ויאמרו לו: הבא עדים!

ואומר: אין לי עדים.

הבא ראיה!

ואומר: אין לי ראיה.

אבל באו עדים ממדינת הים, או שהיתה דיסקיא של אביו מופקדת ביד אחר,

הרי זה מביא ראיה, וסותר.

42. לא, ב

רָט"ו

התוקף את חבירו בדין. בעל דין קשה ומטריח את חבירו ואין רוצה חבירו לדון כאן אלא למקום וועד תלמידי חכמים הרבה שיחא זה בוש מהם: **נתעצמו.** שנעשו קשין זה לזה: **אפילו מטבריא לציפורי.** אע"פ שישבת טבריא גדולה משל ציפורי הלך אחריו לציפורי: **והאמר רבי אלעזר.** והא חזינן דפליג עלה ר' אלעזר לעיל ויהיב טעמא למילתיה דמסתבר טעמא:

היכא דקאמר לוח. נלך למקום הוועד כופין אותו וידון כאן ולא יוציא זה מנה על מנה: **מר עוקבא.** אב ב"ד הוה במסכת שבת בבמה בהמה יוצאה (דף נה.):

לדזיו ליה כבר בתיה. כמשה שהוא בן בתיה למי שמקרין עור פניו כמשה רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה לשון אחר כבר ביתיה כמשה שהוא בן בית דכתיב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא לדזיו ליה. על שם שהיה חכם וכתב (קהלת ח) חכמת אדם תאיר פניו ומצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ונפל בחולי ואשת איש היתה לימים נצרכה ללות ממנו ומתוך דוחקה נתרצית לו וכבש יצרו ופטרה לשלום ונתרפא וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרי ליה ר' נתן צוציתא במסכת שבת (דף נו:) הכא נמי להכי כתבו ליה הכי. על שם האור שהיה זורח עליו:

עוקבן הבבלי קבל קדמנא. צעק לפנינו ואמר ירמיה אחי העביר עלי את הדרך איבד ממני דרך בני אדם שסירסו כך שמעתי וי"א העביר עלי את הדרך לא נהג עמי כשורה ועל עסקי ממון היה צועק: **אמרו לו.** לירמיה להתפייס עמו:

השיאוהו ויראה פנינו בטבריא. הכריחוהו והזקיקוהו לבוא כאן לדון עמו:

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: התוקף את חבירו בדין, אחד אומר: נדון כאן, ואחד אומר: נלך למקום הוועד, כופין אותו וילך למקום הוועד.

אמר לפניו רבי אלעזר: רבי, מי שנושה בחבירו מנה, יוציא מנה על מנה? אלא כופין אותו ודן בעירו.

איתמר נמי:

אמר רב ספרא (אמר רבי יוחנן): שנים שנתעצמו בדין, אחד אומר: נדון כאן, ואחד אומר: נלך למקום הוועד, כופין אותו ודן בעירו, ואם הוצרך דבר לשאול, כותבין ושולחין. ואם אמר: כתבו ותנו לי מאיזה טעם הנתוני, כותבין ונותנין לו.

והיבמה הולכת אחר היבם להתירה,

עד כמה?

אמר רבי אמי:

אפילו מטבריא לצפורי.

אמר רב כהנא:

מאי קרא?

"זקראו לו זקני עירו" (דברים כה, ח), - ולא זקני עירך.

אמר אמימר:

הילכתא: כופין אותו וילך למקום הוועד.

אמר ליה רב אשי לאמימר:

והא אמר רבי אלעזר: כופין אותו ודן בעירו!

הני מילי היכא דקאמר ליה לנה למלוה:

אבל מלוה "עבד ליה לאיש מלוה" (משלי כב, ז).

שְׁלַחוּ ליה לְמַר עוֹקְבָא:

'לדזיו ליה כבר בתיה, שְׁלַם!

עוקבן הבבלי קבל קדמנא ירמיה אחי העביר עלי את הדרך, ואמרו לו, השיאוהו ויראה פנינו בטבריא.'

הא גופא קשׂיא:

אמרת: 'אמרו לו', אלמא: דיינוה אתון.

'השיאוהו ויראה פנינו בטבריא', אלמא: שדרוהו הכא!

אלא הכי קאמר:

אמרו ליה דיינו אתון,

אי ציית - ציית,

ואי לא - השיאוהו ויראה פנינו בטבריא.

רב אשי אמר:

רש"י

דיני קנסות. אלהים כתיב בהן
(שמות כב) ובעינין סמוכין ובבבל
אין סמיכה כדאמרינן בפרק
קמא (דף. יד):

דיני קנסות הוה,
ובבבל לא דיינו דיני קנסות.
והא דשִׁלְחוּ לִיהֵה הִכִּי, כְּדֵי לְחַלּוֹק כְּבוֹד לְמֹר עוֹקְבָא.

הדרן עלך זה בורר